

SIERRA LEONE: THE LAND THAT WE LOVE

De invloed van integratie in Nederland en betrokkenheid bij het herkomstland op de etnische identiteit van Sierra Leoonse vluchtelingen in Nederland

Hanneke Vollbehr

SIERRA LEONE: THE LAND THAT WE LOVE

De invloed van integratie in Nederland en de betrokkenheid bij het herkomstland op de etnische identiteit van Sierra Leonse vluchtelingen in Nederland.

Naam: Hanneke Vollbeh

Jaar: 2011

Studentnummer: 3216357

E-mail: hannekevollbeh@gmail.com

VOORWOORD

Mijn interesse voor Sierra Leone werd een aantal jaren geleden aangewakkerd doordat ik een aantal boeken en artikelen met betrekking tot de elf jaar durende burgeroorlog had gelezen. Toen ik besloot om met mijn bacheloronderzoek in Nederland te blijven, ging ik op internet zoeken over het aantal Sierra Leoners in Nederland. Wat mij gelijk opviel, waren de vele ontwikkelingsorganisaties die ik op internet tegen kwam, die op waren gezet door Sierra Leoners woonachtig in Nederland en zowel gericht op de ontwikkeling van Sierra Leone als op de integratie van Sierra Leoners in Nederland.

In de periode van begin februari tot en met eind april heb ik veldwerk verricht onder de Sierra Leoonse gemeenschap in Nederland. Tijdens dit onderzoek heb ik gekeken naar de invloed van integratie in Nederland en de betrokkenheid bij het herkomstland, op de etnische identiteit van Sierra Leoonse vluchtelingen in Nederland. Ik ben met veel verschillende mensen in contact gekomen en vol interesse naar hun verhalen geluisterd. Door veel Sierra Leoners te ontmoeten en bij een aantal evenementen aanwezig te zijn heb ik een kijkje kunnen nemen in de Sierra Leoonse gemeenschap.

Dit onderzoek naar de invloed van integratie en de betrokkenheid bij het herkomstland op de etnische identiteit van Sierra Leoonse vluchtelingen in Nederland, heeft tot stand kunnen komen dankzij de medewerking van een aantal personen. Ten eerste wil ik alle Sierra Leoners bedanken bereid waren om mee te werken aan mijn onderzoek. Dankzij het vertrouwen dat zij mij gegeven hebben om zo eerlijk mogelijk antwoord te geven op de (soms moeilijke) vragen die ik hen heb gesteld hebben zij mij veel informatie gegeven. In het bijzonder wil ik Isheka Kamara bedanken die mij ook nog voorzien heeft van video-materiaal en mij op verschillende manieren heeft geholpen binnen mijn onderzoek. Ook wil ik, naast alle Sierra Leoners die mij aan nieuwe contacten hebben geholpen, graag Ibrahim Jalloh bedanken voor de gastvrijheid, de algemene informatie over de Sierra Leoonse gemeenschap die hij mij heeft gegeven en het aantal personen waar hij mij in contact mee heeft gebracht. Als laatste wil ik mijn begeleider Geert Mommersteeg bedanken voor zijn begeleiding en sturing tijdens mijn onderzoeksproces. Dankzij zijn kritische blik heb ik tijdens het onderzoeksproces mijn richting kunnen bijsturen en een duidelijke focus kunnen behouden.

Hanneke Vollbehr

Juni 2011

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	4
1 Theoretische onderbouwing	6
1.1 Etnische identiteit	6
Constructie van etnische identiteit	6
Etnische identiteit bij vluchtelingen	8
1.2 Integratie	10
1.3 Transnationalisme	12
Redenen voor betrokkenheid met het herkomstland	13
Manieren van betrokkenheid met het herkomstland	13
2 Context	15
2.1 Sierra Leoonse vluchtelingen in Nederland	15
Sierra Leone Central Union	16
Persoonlijke ontwikkelings- en liefdadigheidsorganisaties	18
2.2 Onderzoeksgroep en methoden van onderzoek	19
Onderzoeksgroep	19
Methoden van onderzoek	19
3 De integratie van Sierra Leoonse vluchtelingen in Nederland	21
4 De betrokkenheid van Sierra Leoonse vluchtelingen in Nederland bij het herkomstland	27
5 De invloed van cultuurverschillen, <i>home</i> en <i>belonging</i> op de groepsvorming van Sierra Leoonse vluchtelingen in Nederland	33
Conclusie	39
Bibliografie	43
Bijlagen	
Bijlage 1: Reflectieverslag + veldwerkfoto	47
Bijlage 2: Engelse samenvatting onderzoek	49
Bijlage 3: Structuur van de SLCU en organisaties aangesloten bij de SLCU	51
Bijlage 4: Overzicht van NGO's betrokken bij Sierra Leone	52
Bijlage 5: Fotoverslag van 50-jarig onafhankelijkheidsfeest in Brussel	53

INLEIDING

„Ik wil wel Nederlands zijn en me Nederlands voelen, maar als je mij vraagt hoe ik me voel ik mijn hele persoon, zeg ik zonder na te denken gelijk Sierra Leoons. Daar kan ik niets aan doen of veranderen, dat is gewoon zo. Het zit gewoon in mij. Sommigen kunnen zeggen „ik voel me meer Nederlands” maar dat vind ik belachelijk. Dan vraag ik me af of ze echt eerlijk naar zichzelf zijn.. Als de kinderen, die hier geboren zijn zeggen dat ze zich helemaal Nederlands voelen, dan kan ik me dat voorstellen. Alleen hun buitenkant is zwart, zeg maar. Ze groeien op in de Nederlandse samenleving en leren de Nederlandse regels. Ze weten eigenlijk niet anders. Ze zijn gewoon Nederlands, of ze het nou leuk vinden of niet. Ze zijn waarschijnlijk meer Nederlands dan Afrikaans. Maar als je als volwassene naar Nederland komt, en zegt dat je je meer Nederlands voelt, dan vraag ik me echt af of dat wel kan. Ik probeer me echt thuis te voelen en Nederlands te voelen, maar op geen enkele manier kan je zeggen dat ik nu Nederlands ben.”¹

Hoe word je etnische identiteit geconstrueerd als je als vluchteling al lange tijd in een ander land woont dan je herkomstland? En wat of waar versta je dan als je thuis?

Waar etnische identiteit vroeger door Glazer & Moynihan (1975) nog werd omschreven als een toegeschreven identiteit waar je zelf geen keuze in kan maken, wordt etnische identiteit tegenwoordig gezien als een sociale constructie; een identiteit die bewust gekozen kan worden door individuen (Olwig 2007). Mede door mondialisering en de vele vluchtelingenstromen zijn etnische identiteit, *home* en *belonging* concepten geworden die los zijn gekoppeld van geëssentialiseerde punten op de kaart (Smeets 2009). Alhoewel een territoriale plaats vaak wel een rol speelt in het proces van ontheemding en thuis voelen, wordt dit hier niet meer vanzelfsprekend mee verbonden. Volgens Koch (2009) kunnen *home* en *belonging* ook geassocieerd worden met familie of een groep waar iemand zich prettig bij voelt en zich mee identificeert.

Deze thesis is geschreven naar aanleiding van mijn onderzoek onder Sierra Leonese vluchtelingen in Nederland. Het onderzoek diende om inzicht te krijgen in de etnische identiteit van Sierra Leonese vluchtelingen in Nederland, waar zowel werd gekeken naar de integratie van deze vluchtelingen in Nederland als de betrokkenheid bij het herkomstland. De volgende hoofdvraag stond centraal:

¹ Uit een interview met een van mijn informanten, Sia, 38 jaar

Op welke wijze beïnvloedt de integratie in het vestigingsland en de betrokkenheid bij het herkomstland de vorming van etnische identiteit van Sierra Leoonse vluchtelingen in Nederland?

Ik heb onderzoek gedaan in de periode van begin februari tot eind april, onder Sierra Leoonse vluchtelingen woonachtig op verschillende plekken in Nederland. De meeste informanten woonden in de omgeving van Ede en Utrecht, maar ik heb ook een aantal mensen gesproken woonachtig in het zuiden van Nederland. Er zijn vooral veel interviews gehouden met mensen bij hen thuis, maar ook ben ik naar een aantal activiteiten geweest die georganiseerd werden door de Sierra Leoonse gemeenschap in Nederland.

In deze thesis zal begonnen worden met een theoretische onderbouwing, waar de verschillende concepten waarop dit onderzoek op gebaseerd was, zullen worden uitgelegd. De eerste paragraaf binnen de theoretische onderbouwing zal het concept van etnische identiteit uitwerken, waar bijbehorende begrippen als *home* en *belonging* aan de orde zullen komen. De tweede paragraaf zal ingaan op het proces van integratie, waar onder andere het verwerven van burgerschap en participatie in verschillende domeinen van de samenleving aan de orde zullen komen. Ook wordt er nog ingegaan op uitsluiting van minderheden in de samenleving en wat voor gevolgen dit kan hebben voor een minderheidsgroep. In de laatste paragraaf staat de term transnationalisme centraal, waar transnationale activiteiten uiteen worden gezet en er wordt ingegaan op de bereidheid en capaciteit van vluchtelingen om te participeren binnen transnationale activiteiten. Hier worden ook verschillende manieren van het onderhouden van contact met het herkomstland en redenen voor deze contacten besproken.

Het tweede hoofdstuk zal ingaan op de context van mijn onderzoek en de onderzoeksmethoden die ik voor mijn onderzoek heb gebruikt. De context zal specifiek ingaan op Sierra Leone, het vluchtelingenbeleid in Nederland en de bestaande organisaties van Sierra Leoonse vluchtelingen in Nederland.

Het derde, vierde en vijfde hoofdstuk zijn empirische hoofdstukken, waar de onderzoeksresultaten centraal zullen staan. Het derde hoofdstuk zal gaan over de integratie van Sierra Leoonse vluchtelingen en het vierde over de betrokkenheid van Sierra Leoners bij het land van herkomst. In het vijfde laatste empirische hoofdstuk zullen cultuurverschillen en *home* en *belonging* centraal staan, en wordt er gekeken wat dit voor invloed heeft op de groepsvorming van Sierra Leoonse vluchtelingen in Nederland. De empirische hoofdstukken zullen worden gevolgd door een conclusie.

1 THEORETISCHE ONDERBOUWING

1.1 Etnische identiteit

Constructie van etnische identiteit

Ongeveer dertig jaar geleden werd etniciteit nog omschreven als een toegeschreven identiteit, iets waar je zelf geen keuze in kon maken. Glazer & Moynihan (1975: 1) definieerden etniciteit dan ook als ‘een karakter of kwaliteit van een etnische groep.’ Tegenwoordig wordt etnische identiteit omschreven als een proces of een sociale constructie; een identiteit die bewust gekozen kan worden door individuen, afhankelijk van de situatie (Olwig 2007:13-4; Verkuyten 1999). Deze constructie, waar een individu zijn of haar etnische identiteit ontleent aan zijn of haar lidmaatschap van een sociale groep en aan dit lidmaatschap een waarde en emotionele significantie hecht (Tajfel 1988: 255), staat tegenwoordig centraal in de benadering van etnische identiteit. Door etniciteit te definiëren als een sociale constructie wordt de focus gelegd op onder andere de sociale interactie, oftewel hetgeen dat zich tussen groepen afspeelt in plaats van als een statisch aspect binnen groepen. Van Amersfoort (2001: 7) beschrijft etniciteit ook wel als een eigenschap van differentiatie; het ontstaat pas wanneer een groep in contact is met andere groepen. Een sociale relatie heeft een etnisch element wanneer culturele verschillen regelmatig een verschil maken in de interactie tussen leden van groepen. Daarbij moeten deze culturele verschillen een sociaal relevante functie hebben en moeten ze als belangrijk worden ervaren door de leden van de verschillende groepen (Barth 1969; Eriksen 2002: 12-13). Elke culturele uiting van een bepaalde groep kan gebruikt worden om een verschil tussen die en een andere groep weer te geven en zo een gevoel van culturele eigenheid te benadrukken. Dit proces kan gezien worden als *social closure*, dat Wimmer (2002: 8) uitlegt als het vormen en behouden van de grenzen van een groep waardoor de wij- en zij-groep duidelijk van elkaar worden afgescheiden. Kirsten (2009: 105-6) spreekt ook over het vormen en behouden van grenzen van een groep door middel van het vormen van regels en gebruiken die door de leden worden gedeeld.

Door middel van het creëren van (cultureel) onderscheid met een andere groep, creëert een groep een subjectief gevoel van verbondenheid met zijn eigen leden (Barth 1969; Brah 1996: 163; De Vos 1995: 25). Yelvington (1991: 168) definieert etnische identiteit als een sociale identiteit, gekarakteriseerd door metaforische of fictieve verwantschap. Deze sociale identiteit is een dynamisch concept, dat over tijd kan veranderen door zowel positieve als negatieve gebeurtenissen (Tajfel 1981: 255, Watson 2005: 3). Door gebeurtenissen zijn

etnische identiteiten subject van onophoudelijke onderhandeling en verandering. Zij worden continu ingezet als instrument voor het maken van onderscheid, en het verkrijgen van bijvoorbeeld politieke macht of toegang tot verschillende vormen van kapitaal of hulpbronnen (Bakboord 2009: 158). Alhoewel iemands identiteit nieuwe vormen kan aannemen in een nieuwe context, is er wel een zekere mate van continuïteit binnen iemands identiteit. Ervaringen uit het verleden zijn vaak voor een groot deel bepalend voor de keuzes die mensen in het heden maken (Ghorashi 2003: 27).

Maar hoe verschillen etnische groepen met hun etnische identiteit dan precies van andere groepen met een sociale identiteit? Van Amersfoort (2001: 8) geeft drie manieren waarop etnische groepen verschillen van andere groepen. Ten eerste zijn etnische groepen intergenerationeel. Dit wil zeggen dat er binnen een etnische groep meerdere generaties betrokken zijn. Dit is anders dan meeste sociale groepen, omdat die meestal bestaan uit mensen van dezelfde generatie. Daarnaast heeft de etnische vorm van categorisatie prioriteit boven andere indelingen zoals geslacht, leeftijd, beroep of sociale klasse. Een derde verschil is dat etnische groepen zichzelf definiëren als een bepaalde groep, maar ook door anderen worden gedefinieerd. Of iemand een Afrikaan of Turk is in Nederland, hangt niet alleen af van eigen definities maar ook van de definities die de samenleving hanteert.

Ondanks dat etniciteit wordt omschreven als een proces van sociale interactie tussen groepen, kan een territorium, een bepaalde 'plek', centraal staan in het behouden van een etnische identiteit. Dit vasthouden aan een territorium kan bijdragen aan een sterkere vorm van groepscohesie. Zo geeft De Vos (1995: 19-20) als voorbeeld aan de ene kant de Japanners, met hun eigen mythe van oorsprong en het bezitten van een gehele natiestaat, tegenover minderheidsgroepen als de Joden, die eeuwen geen eigen natiestaat bezaten, maar op basis van een mythe van oorsprong het territorium van Israël claimen. Een territorium kan zowel symbolisch of 'echt' een grote rol spelen in het vasthouden aan een etniciteit. Dit territorium kan minimaal zijn of in het echt zelfs niet bestaan. Een voorbeeld hiervan zijn bijvoorbeeld de Roma, '*the wandering gypsies of Europe*' (De Vos 1995: 20). Zij hebben een heel breed, niet echt grijpbaar territorium, maar vormen wel een sterke etnische groep. Volgens Eriksen (2002: 13) is het belang van een territorium om een etnische identiteit in stand te houden hangt af van andere opvallende aspecten die een groep een etnische eigenheid kunnen geven en waardoor leden van die groep zichzelf als verschillend kunnen beschouwen van een andere sociale groep.

Etnische identiteit bij vluchtelingen

Wanneer vluchtelingen zich vestigen in een ander land dan hun herkomstland, is het niet een vaststaand gegeven dat ze zich primair identificeren met een specifieke plaats in hun herkomstland, maar vaak is dit wel het geval. Olwig (2007: 16) stelt dat het besef van plaats en *belonging* verbonden zijn met specifieke plaatsen binnen het herkomstland waar zij zich mee identificeren, door de specifieke achtergrond die bij die plaats hoort. Hierdoor kan een bepaalde plaats van afkomst een belangrijke rol spelen in het gevoel van verwantschap tussen mensen die deze plaats van afkomst delen en kan deze gemeenschappelijke afkomst een mogelijke bron van identificatie zijn. Door gedeelde oorsprong en verwantschap kan er een morele gemeenschap worden gecreëerd waarin loyaliteit, vertrouwen en de verplichting tot wederzijdse hulp en steun voorop staan. De morele gemeenschap geeft aan dat iemand het recht heeft om er bij te horen, maar tegelijkertijd kan het ook zorgen voor uitsluiting van buitenstaanders. Volgens Olwig (2007: 16) kan het idee van verwantschap en een gemeenschappelijke afkomst ook een grote rol spelen in de grensmarkering bij etnische groepsvorming. Verkuyten (1999: 48-50) spreekt over andere manieren om de grenzen van een groep af te bakenen. Volgens hem kan er bij de grensmarkering tussen de bewuste en andere groepen ook de nadruk liggen op culturele kenmerken, zoals religie, tradities of gedragingen.

Malkki (1995b: 508-9) heeft kritiek op de veronderstelling die vaak gedaan wordt in de wetenschappelijke literatuur, dat het verliezen van een thuisland, oftewel *displacement*, ook gelijk verbonden is aan het verlies van identiteit, tradities en cultuur. Daarbij is het lastig om het woord 'thuisland' te gebruiken, want als een thuis een plek is waar iemand zich veilig en het meest op zijn gemak voelt, is dit voor veel vluchtelingen niet hetzelfde als bepaalde plek op de kaart, omdat ze immers gevluht zijn uit hun land van herkomst.

Om de constructie van etnische identiteit bij vluchtelingen beter te begrijpen, is het belangrijk om naar de concepten *displacement*, *home* en *belonging* te kijken. Volgens Espiritu (2003: 2-10) is *home* zowel een letterlijke plaats waar iemand leeft binnen vier muren, als een grotere geografische plaats waar iemand zich thuis voelt, zoals een gemeenschap, dorp, stad of land. Maar dit niet alleen: voor migranten is *home* niet alleen een fysieke plek is waar zij wonen of soms terug keren, maar ook een imaginaire plek, een concept en een verlangen, die ze bezoeken door middel van verbeelding. Hamid Naficy (aangehaald in Espiritu 2003: 10) beschrijft het concept van *home* op de volgende manier: „*Home is anyplace; it is temporary and it is moveable; it can be built, rebuilt, and carried in memory and by acts of*

imagination.” *Home* heeft alles te maken met het gevoel van *belonging*. Vluchtelingen willen zich ook in het land van vestiging thuis voelen, en wanneer dit niet lukt, zullen zij vast blijven houden aan het thuis dat zij hadden in het herkomstland (Espiritu 2003:10-11).

Tijdens onderzoek onder *internally displaced people* (IDP’s) in Georgië, viel het Smeets (2009) op dat door veel IDP’s het leven van vroeger wordt ervaren als ‘volledig’ en het leven van nu wordt gekenmerkt door een gebrek aan thuis. Smeets (2009: 184) stelt dat deze verheerlijking van het herkomstland het doel heeft het verschil met de werkelijkheid zo groot mogelijk te maken om zich af te kunnen zetten tegen de realiteit van ontheemding en verbonden te blijven met het vroegere ‘thuisland’. Vluchtelingen kunnen binnen de sociale ruimte, weliswaar beperkt door de gevolgen van conflict, geweld en ontheemding, hun eigen omgeving creëren. Die nieuwe omgeving wordt geconstrueerd aan de hand van herinneringen aan en in vergelijking met het herkomstland geplaatst (Smeets 2009: 184).

Naast dat vluchtelingen hun herkomstland kunnen verheerlijken om zich zo af te kunnen zetten tegen de realiteit van ontheemding, kan verbeelding ook bijdragen aan het ervaren van een gevoel van ‘thuis. Gloria Anzaldúa (1987: 21) schrijft in haar semiautobiografie ‘Borderlands’: “*I am a turtle, wherever I go I carry “home” on my back.*” Hiermee bedoelt zij dat zij een thuis niet ziet als een specifieke geografische of territoriale plek, maar als een psychisch, sociaal en cultureel terrein dat zij bewoont, door het thuisgevoel mee te nemen waar ze ook gaat. Dit verankeren van een thuisgevoel kan door bepaalde culturele voorwerpen of tradities, maar ook door herinneringen en verbeelding. Dit is het meest voorkomend bij migranten of vluchtelingen die blijven investeren in banden met het herkomstland, zelfs wanneer zij sociale, economische en politieke relaties ontwikkelen in het land van vestiging (Espiritu 2003: 9-10).

In migranten of vluchtelingen gemeenschappen kan de herinnering aan het thuisland een band in stand houden met het herkomstland en een basis voor groepsidentiteit vormen in een nieuwe en vaak vreemde omgeving. Daarbij kan het ook een basis zijn waarop migranten hun gemeenschap en thuisgevoel construeren (Espiritu 2003: 14-5).

1.2 Integratie

Volgens een uitgave van het Centraal Bureau voor Statistiek en het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (Jenissen & Oudhof 2007), kan integratie worden beschouwd als een proces van verwerving van burgerschap en participatie in de samenleving. Wimmer (2002: 58/101) omschrijft burgerschap als een contract met de staat. Dit houdt formeel in dat iedereen gelijke rechten heeft. Het sociale contract met de staat biedt in ruil voor onder meer belastingen en bepaalde restricties op de persoonlijke vrijheid, politiek lidmaatschap, ook wel te zien als burgerschap, met stemrecht, het recht op bepaalde collectieve goederen, sociale zekerheid, politieke vertegenwoordiging, gelijkheid voor de wet en toegang tot de economische infrastructuur.

Het proces van verwerving van burgerschap en participatie in de samenleving uit zich volgens Jenissen & Oudhof (2007: 12-3) in drie maatschappelijke domeinen: economisch (zoals het participeren op de arbeidsmarkt), sociaal (zoals contacten tussen allochtonen en autochtonen) en cultureel (zoals het accepteren van gangbare normen en waarden en het afzien van criminaliteit). In dit proces vindt er een wisselwerking plaats tussen allochtonen en andere leden van de samenleving. Migranten in het proces van integratie kunnen gebruik maken van verschillende hulpbronnen om een positie in de samenleving te verwerven, uitgedrukt in verschillende vormen van kapitaal, zoals fysiek kapitaal (bijvoorbeeld gezondheid, intelligentie), financieel kapitaal, menselijk verworven kapitaal (bijvoorbeeld opleiding), sociaal kapitaal (bijvoorbeeld netwerken) en cultureel kapitaal (normen en waarden, levensvisie). Daarentegen biedt de ontvangende samenleving kansen (bijvoorbeeld tot scholing of op werk) maar stelt ook eisen en legt restricties op zoals wet- en regelgeving. Het resultaat van deze wisselwerking tussen migranten en de ontvangende samenleving is een bepaalde mate van participatie in de Nederlandse samenleving. Volgens Verkuyten (1999: 87) is iemand geïntegreerd als die persoon zich zowel identificeert met de eigen etnische groepering als de meerderheidsgroepering. Dit kan ook gezien worden als meervoudige, biculturele of duale identificatie.

Volgens de definitie van integratie van de parlementaire onderzoekscommissie (2004: 15 geciteerd in Gordijn 2009) die wordt gebruikt als basis voor het integratiebeleid in Nederland, worden culturele, religieuze en etnische verschillen geaccepteerd en is iemand geaccepteerd in de Nederlandse samenleving wanneer: '[...] er sprake is van gelijke juridische positie, gelijkwaardige deelname op sociaaleconomisch terrein, kennis van de Nederlandse taal en wanneer gangbare waarden, normen en gedragspatronen worden gerespecteerd.

Integratie is een tweezijdig proces: enerzijds wordt er van de nieuwkomers verwacht dat zij bereid zijn te integreren en anderzijds moet de Nederlandse samenleving die integratie mogelijk maken.’ Volgens Gordijn (2009: 17-8) stelt de definitie over integratie dat respect voor waarden, normen en gedragspatronen genoeg is voor succesvolle integratie, terwijl er in de praktijk heel anders over wordt gedacht. Volgens haar is de samenleving er in de praktijk op uit dat deze waarden, normen en gedragspatronen worden overgenomen en nageleefd. Onder andere doordat ‘gangbare waarden en normen’ niet in de definitie worden uitgelegd, is het lastig voor migranten om hier aan te voldoen en betekent het eigenlijk dat het integratiebeleid in de Nederlandse samenleving meer duidt op assimilatie (het overnemen van de dominante cultuur), dan integratie.

Zowel Espiritu (2003) als Ghorashi (2005) concluderen dat de algemene literatuur over migratie de neiging heeft om te beginnen met de veronderstelling dat migranten een “probleem” zijn. Ze worden door de politiek vaak neergezet als een economische last; als iets dat het land veel geld kost. Ghorashi (2005: 185) stelt dat vluchtelingen door het beleid afhankelijk worden van de overheid en instanties en daardoor inderdaad een last vormen voor het vestigingsland, wat het vestigingsland hen dan weer kwalijk neemt. Uit onderzoek van Ghorashi (2005) onder Iraanse vrouwen in Nederland bleek dat ondanks hun pogingen deel uit te maken van de maatschappij en het feit dat ze de taal begonnen te leren, ze zich na verloop van tijd toch ontworteld voelden. Dit begon op het moment dat ze graag geaccepteerd en als gelijke behandeld wilden worden in de samenleving, maar behandeld bleven worden als vreemden. Ook Karima, die in Nederland geboren is en een Nederlandse moeder en Marokkaanse vader heeft, vertelde tegen Gordijn (2009) dat Nederlanders, ondanks dat zij als tweede generatie Marokkaan is geboren in Nederland en dus ook Nederlander is, haar blijven zien als de Ander. Ze krijgt haar leven lang al dingen te horen als: “Wat spreek je goed Nederlands” of “Wil je ooit nog terug?” Door deze vragen wordt er eigenlijk indirect gezegd: “je bent anders.” Espiritu (2003: 98) stelt dat doordat veel migranten niet worden geaccepteerd als een gelijk lid van de samenleving en daardoor uitsluiting ervaren, er sneller sprake is van groepsvorming binnen een migrantengroep. Door een gemeenschap te creëren met mensen in dezelfde positie kan een groep zich beter weren tegen discriminatie en onderdrukking, en kunnen mensen elkaar binnen de gemeenschap ondersteunen op sociaal en financieel gebied.

1.3 Transnationalisme

In de moderne tijd werd de ruimtelijke ordening in de wereld gekenmerkt door natiestaten. Deze natiestaten waren gericht op een homogene nationale gemeenschap (Inda & Rosaldo 2001: 20). Volgens Anderson (1983) zijn deze gemeenschappen *imagined communities*, omdat het niet gaat om *face-to-face* relaties waarbij je ieder ander lid kent, maar de leden zich alleen maar kunnen verbeelden dat zij tot dezelfde gemeenschap behoren. Door sociale ruimtes op te splitsen in aparte gemeenschappen met hun bijbehorende culturen, werden individuen gedefinieerd op basis van hun aanwezigheid op een bepaalde plek, gedeeld cultureel erfgoed en loyaliteit aan een regering (De Boer 2006: 15). Tegenwoordig is er veel veranderd. De koppeling van gemeenschap, cultuur en plaats is niet langer houdbaar door onder andere de snelle ontwikkeling van wereldwijde transport- en communicatiemogelijkheden. Hierdoor zijn mensen en plaatsen over de hele wereld met elkaar verbonden en is er sprake van mondialisering (Inda & Rosaldo 2001: 9). Volgens Appadurai (2001 aangehaald in De Boer 2006: 15) lijken migranten het ordeningsprincipe van natiestaten te beïnvloeden. Doordat er verspreiding van volken (naties) over verschillende landen (staten) plaatsvindt, raken gemeenschappen, culturen en plaatsen aan verandering onderhevig.

Naast dat vluchtelingen of migranten een nieuw bestaan opbouwen in het land van vestiging, onderhouden veel migranten meerdere relaties met het land van herkomst. Door het contact met het herkomstland betreden veel migranten verschillende sociale velden die geografische, culturele en politieke grenzen overstijgen (Van Amersfoort 2001: 15). Door de relaties op deze velden worden het land van vestiging en het land van herkomst met elkaar verbonden en is er sprake van transnationalisme. Als we kijken naar migratie, is er volgens Portes et al. (1999 aangehaald in Al Ali et al 2001a: 581) echter niet altijd sprake van transnationalisme. Om migratie als transnationalisme te kunnen beschouwen, moet de migratie een significant aantal mensen bevatten die langdurig contacten onderhouden en regelmatig reizen of participeren in activiteiten die de nationale grenzen overstijgen.

Per etnische groep, maar ook binnen een etnische groep kan de betrokkenheid bij transnationale activiteiten verschillen. Zo zouden nieuwe generaties migranten minder betrokken kunnen zijn met het land van herkomst doordat ze te maken hebben met ontwikkelingen als individualisering en assimilatie. Ook spelen technologische, economische, sociale en culturele omstandigheden een rol in de vormen waarin de transnationale betrekkingen richting het land van herkomst zich afspelen (De Boer 2006: 38). Naast deze

ontwikkelingen spelen de ervaringen van een persoon in het herkomstland ook een rol in de mate waarin iemand betrokken is bij het land van herkomst.

Redenen voor betrokkenheid bij het herkomstland

Er zijn verschillende redenen waarom migranten contact onderhouden met het herkomstland. Vluchtelingen zijn uit hun herkomstland gevlucht en daardoor *displaced*, maar hebben ook de behoefte aan een gevoel van verbondenheid. Zowel in het land van herkomst als het vestigingsland kunnen te maken hebben met sociale uitsluiting zijn de economische en politieke omstandigheden voor hen vaak onzeker (Basch et al. 1994). Van Amersfoort (2001: 16) stelt dan ook dat diasporagevoelens van ‘verbondenheid met het thuisland’, zeker als zij vorm krijgen in organisaties, zowel oorzaak als gevolg kunnen zijn van een minderheidspositie. Dit sluit ook aan bij Al-Ali et al (2001a), die stellen dat de bereidheid en capaciteit van migrantengroepen om te participeren in activiteiten die nationale grenzen overstijgen onder andere afhangt van de interne organisatie van de vluchtelingengemeenschap en de mate van groepssolidariteit.

Vluchtelingen die een verblijfsvergunning hebben gekregen in een Westers land, hebben vaak nog banden met familieleden of kennissen in het land van herkomst. Maar ook kunnen ze zich verbonden voelen met het herkomstland en met elkaar, omdat daar nu eenmaal hun ‘roots’ liggen en ze historie en cultuur met elkaar delen. Als vluchteling wonen ze in een land waar ze misschien geen familie hebben wonen, hun historie en cultuur niet met anderen kunnen delen en zich moeten aanpassen aan de nieuwe regels en gebruiken. Iemand kan zowel trots zijn op het feit ‘een vluchteling’ te zijn en het overleefd hebben van een gewelddadig conflict; maar tegelijkertijd een thuisland missen, en de daarbij horende sociale status, identiteit en zelfwaarde (O’Neill & Spybey 2003: 8). Door toegenomen communicatie- en moderne vervoersmiddelen kunnen migranten vaak de banden met familieleden aanhouden en zijn er zelfs eventuele bezoekcontacten mogelijk (Van Amersfoort 2001).

Manieren van betrokkenheid bij het herkomstland

Er zijn meerdere manieren waarop migranten relaties onderhouden met het land van herkomst. Al-Ali et al (2001a) spreken over transnationale activiteiten waar migranten zich mee bezig kunnen houden, zoals politieke activiteiten (bijvoorbeeld lobbyen), economische activiteiten (bijvoorbeeld *remittances* en investeringen) en sociale / culturele activiteiten (bijvoorbeeld het nieuws lezen op internet). Deze activiteiten kunnen plaatsvinden door middel van individuen in familie netwerken of door institutionele netwerken.

Een belangrijk aspect in het onderhouden van familiebanden over landsgrenzen heen is het sturen van *remittances*. *Remittances* worden door Johnson & Stoll (2008:432) gedefinieerd als een impliciete leningsovereenkomst tussen familieleden, een impliciet familiecontract en een investering door migranten in familie activa om die later eventueel te kunnen erven. Deze *remittances* kunnen bestaan uit zowel geld als goederen. Veel vluchtelingen hebben het gevoel de verplichting te hebben om *remittances* naar verwanten te sturen, zowel omdat daar op aangedrongen wordt maar ook omdat ze er van overtuigd zijn dat de familie deze echt nodig heeft (Johnson & Stoll 2008, Dolan & Mc Donough 2000 in Gentry & Mittelstaedt 2010).

Espiritu (2003: 11) geeft in haar boek aan dat er zowel letterlijk als symbolisch transnationalisme bestaat. Zo heeft zij het, naast over transnationale activiteiten in de vorm van bezoeken aan het thuisland of *remittances*, ook over ingebeelde terugkeer naar een geboorteplaats of een belangrijke plek met bijbehorende achtergrond, die zich kan uiten in de vorm van herinneringen of culturele herontdekking.

2 CONTEXT

2.1 Sierra Leoonse vluchtelingen in Nederland

Volgens het Vluchtelingenverdrag (in 1951 opgesteld door de Verenigde Naties en sindsdien ondertekend door meer dan 150 landen) is een vluchteling iemand die in zijn thuisland gegronde vrees heeft voor vervolging en in zijn thuisland geen bescherming kan krijgen tegen deze vervolging. Wanneer een vluchteling zijn land ontvlucht vanwege bijvoorbeeld een conflict, is deze persoon bij aankomst in Europa allereerst een asielzoeker. In een procedure moet dan worden vastgesteld of de betreffende persoon ook echt een vluchteling is. Wanneer er is vastgesteld dat de persoon recht heeft op bescherming en er besloten is dat hij in Nederland mag blijven, krijgt hij als ‘vluchteling’ een asielvergunning. Deze asielvergunning geeft de garantie dat hij niet wordt teruggestuurd naar zijn eigen land en voorziet in een aantal rechten, zoals toegang tot de arbeidsmarkt (www.vluchtelingenwerk.nl).

Siërra Leone heeft van 1991 tot 2002 te kampen gehad met een burgeroorlog en geldt nog steeds als één van de armste landen ter wereld. De elf jaar durende burgeroorlog had een dramatisch effect op de populatie in Siërra Leone. Dit komt voornamelijk doordat veel mensen zijn omgekomen tijdens deze oorlog, maar ook omdat er een grote populatie is gevlucht, onder andere naar Nederland. Volgens de statistieken van de Verenigde Naties is er vastgesteld dat waarschijnlijk rond de dertig procent van de opgeleide bevolking gevlucht is naar de Verenigde Staten en Europa. Volgens de organisatie Sierra Leone Diaspora Network (www.sldn.org.uk) heeft de grote migratiestroom uit Siërra Leone naar Westerse landen geleid tot een significante verhoging in *remittances*. Ze blijken zelfs een belangrijke bron van steun te zijn geworden voor Siërra Leone.

Volgens het document *Vluchtelingen in getallen* (2010) zijn er op dit moment ruim 6000 Siërra Leoonse vluchtelingen met een verblijfsvergunning woonachtig in Nederland, waarvan rond de 4500 als eerste generatie vluchtelingen en 1500 als tweede generatie. Ongeveer de helft van de Siërra Leoonse vluchtelingen heeft een betaalde baan, wat relatief erg hoog is vergeleken met de participatie op de arbeidsmarkt van vluchtelingen uit andere landen van herkomst.

Volgens de statistieken van onder andere het CBS blijkt dat de meeste van de Sierra Leoonse vluchtelingen in de tweede helft van 2001 en de eerste helft van 2002 naar Nederland zijn gekomen. Toen zij in Nederland kwamen, hebben ze een tijdelijke status gekregen voor drie jaar, maar na deze periode werd deze status ingetrokken en werd de

situatie van elke persoon opnieuw bekeken en geëvalueerd. Na deze evaluatie hebben weinig Sierra Leoners de officiële status van vluchteling toegekend gekregen en daarnaast werd een groot aantal van hen geacht Nederland weer te verlaten. Uit een trendrapportage van het IND (2011) blijkt dat 1275 Sierra Leoners een status hebben gekregen via de pardonregeling en daarmee tot de top 10 behoren van nationaliteiten waar de pardon regeling van 2007 voor gold. Deze regeling was echter alleen van toepassing voor degenen die voor 1 april 2001 de eerste asielaanvraag hadden ingediend, wat betekent dat deze regeling niet geldt voor het grootste percentage van de Sierra Leoners die naar Nederland zijn gevlucht.²

Sierra Leone Central Union

De Sierra Leoonse gemeenschap in Nederland heeft meerdere organisaties die actief zijn in Nederland. De belangrijkste organisatie is de Sierra Leone Central Union (SLCU), gevestigd in Breda. Dit is een overkoepelende organisatie voor veertien geregistreerde Sierra Leoonse organisaties in Nederland (www.slcu.nl). Deze veertien geregistreerde organisaties zijn gevestigd in verschillende steden in Nederland, waaronder Rotterdam, Leiden, Tilburg, Breda, Utrecht en Amsterdam.³

De missie van de SLCU is het ondersteunen van de integratie van Sierra Leoonse vluchtelingen in Nederland binnen het Nederlandse overheidsbeleid en hen stimuleren in actieve participatie met betrekking tot de ontwikkeling van Sierra Leone. De strategie die zij hanteren volgens hun website, is voornamelijk een vredige en veilige omgeving te creëren en zo hun leden te stimuleren om tijdens vergaderingen met eigen initiatieven te komen met betrekking tot het ontwikkelen van projecten en het organiseren van sociale en educatieve projecten in Nederland. Daarnaast stimuleert de SLCU de leden om geld, tijd en energie te steken in de sociale en economische ontwikkeling van Sierra Leone (www.slcu.nl).

Binnen het kader van de Sierra Leone Poverty Reduction Paper (SL-PRP) en de Millennium Development Goals (MDG) heeft de SLCU een aantal ontwikkelingsprojecten lopen in en voor Sierra Leone. Binnen deze programma's probeert de SLCU onder andere manieren te vinden om de participatie van vrouwen in het discussieproces te bevorderen.

² Ondanks dat maar een deel van de Sierra Leoners in Nederland een officiële status als vluchteling heeft toegewezen gekregen zal ik in mijn thesis wel naar hen refereren als vluchteling, omdat de meeste Sierraleoners die ik heb gesproken hebben aangegeven hun land zijn ontvlucht uit vrees voor vervolging en de behoefte aan bescherming.

³ Zie bijlage 3 voor een organogram van de SLCU en een overzicht van de organisaties aangesloten bij de SLCU.

Een van deze projecten is het 'boeken project'. In dit project worden afgeschreven studieboeken van verschillende universiteiten in Nederland verzameld en naar universiteiten in Sierra Leone verzonden. Dit project is een initiatief van de United Sierra Leone Alliance in Schiedam (USLA) en wordt ondersteund door de SLCU. Tot nu toe is dit project een groot succes en is er voor 60.000 euro aan studieboeken gedoneerd, in de disciplines geneeskunde, rechten, (financieel) management, boekhouden en marketing. Naast het boeken project, is de SLCU ook bezig om een vakschool op te richten in Lungi (Port Loko district) om zo de jeugd op te leiden in landbouw, IT en sport. Dit wordt gedaan in samenwerking met de lokale gemeenschap in Lungi, dus hier heeft de SLCU vooral een ondersteunende taak. Een ander project dat de SLCU ondersteunt is het verstrekken van voedsel aan geamputeerden in Sierra Leone. Mensen met geamputeerde ledematen behoren tot een van de meest kwetsbare groepen van de maatschappij in Sierra Leone en daarom wil de SLCU zich voor deze groep mensen inzetten. In 2007 heeft de SLCU een oproep gedaan rond de Ramadan om geld in te zamelen en dit kwam uit op 2298 euro, dat gebruikt is door de SLCU om 120 zakken met rijst te kopen en dit te leveren aan de voorzitter van de 'Sierra Leone *amputees*.' Een aantal maanden later is er door de Sierra Leonese *association* in Rotterdam nog een liefdadigheidsevenement georganiseerd, waar de opbrengst nog eens 100 zakken rijst opleverde.

De SLCU heeft vooral een belangrijke sociale functie binnen de Sierra Leonese gemeenschap in Nederland. Zo organiseren verschillende plaatselijke *associations* regelmatig activiteiten zoals een barbecue. Bij deze evenementen is iedereen welkom en meestal draagt ook iedereen een steentje bij in de vorm van zelfgemaakt eten. Op 27 april wordt elk jaar de onafhankelijkheidsdag van Sierra Leone gevierd met een groot feest. Meestal wordt dit in Nederland gevierd met een barbecue of een disco, maar in 2011 was het feest in Brussel omdat Sierra Leone haar 50 jarige onafhankelijkheid vierde. De reden dat dit in Brussel werd gevierd is omdat Nederland geen Sierra Leonese ambassade heeft. Een van mijn informanten vertelde dat de huidige ambassadeur in Brussel veel initiatief neemt om de Sierra Leonese gemeenschap in Nederland en België dichter bij elkaar te brengen. Op de site van de SLCU wordt dan ook de waardering voor de ambassadeur uitgesproken: „*We express our sincere thanks and appreciation for his dedication extend our gratitude to him for the citizen-service in closing the gap between the Embassy and the Sierra Leonean Diaspora.*” Op drie evenementen waar ik tijdens mijn onderzoek ben geweest was de ambassadeur dan ook aanwezig en stond hij open om met mensen te praten en op de foto te gaan. Naast het vieren van de onafhankelijkheidsdag wordt er jaarlijks in juni een *annual outing* gehouden. Dit is

een groot feest om het contact tussen de gemeenschap van Sierra Leoners in Nederland te bevorderen en tegelijkertijd een stuk cultuur te beleven. Hier komen ook Sierra Leoners uit heel Europa naar toe, maar de *outing* wordt ook bezocht door Afrikanen uit andere (West-) Afrikaanse landen en door enkele Nederlanders. Bij de *annual outing* zijn er ook veel Sierra Leoners aanwezig die anders niet betrokken zijn bij een plaatselijke organisatie.

Persoonlijke ontwikkelings- en liefdadigheidsorganisaties

Naast dat veel Sierra Leoners in Nederland betrokken zijn bij de SLCU of bij een plaatselijke *association* hierbij aangesloten, zijn veel Sierra Leoners ook nog actief bij een persoonlijke ontwikkelings- of liefdadigheidsorganisatie. Dit zijn zo goed als altijd projecten in Sierra Leone en vaak specifiek gericht op een regio of plaats waar die persoon vandaan komt. Deze projecten staan vaak in het teken van ontwikkeling, dus school- en landbouwprojecten. Deze ontwikkelings- en liefdadigheidsorganisaties organiseren ook wel eens activiteiten, die dan vooral in het teken van *fundraising* staan. Ondanks dat er relatief veel van dergelijke organisaties zijn voor en door Sierra Leoners, wordt er wel samen gewerkt, zeker op het gebied van *fundraising*, en met voorziet elkaar van advies. Een aantal van Sierra Leoners die ik voor mijn onderzoek heb geïnterviewd is betrokken bij één of meerdere van deze organisaties. Een aantal van de organisaties waar ik mensen van heb gesproken voor mijn onderzoek zijn de We Care Development Foundation, Bintas Angels, Wanda Foundation, Sierra Leone Youth Initiative en de Mbetoka Foundation.⁴

⁴ Zie bijlage 4 voor een overzicht van NGO's betrokken bij Sierra Leone.

2.2 Onderzoeksgroep en methoden van onderzoek

Onderzoeksgroep

Voor mijn onderzoek heb ik 25 Sierra Leoners woonachtig in Nederland gesproken. De informanten waren vooral mannen tussen de dertig en veertig jaar oud, maar ik heb ook acht vrouwen gesproken, die ongeveer in dezelfde leeftijdscategorie vallen.

Ik ben in contact gekomen met mijn informanten door de sneeuwbalmethode. Al snel had ik contact gekregen met een Sierra Leonese vrouw uit de omgeving van Wageningen. Door haar ben ik redelijk snel in contact gekomen met andere Sierra Leoners uit die omgeving, waarvan de meeste hebben gestudeerd op de universiteit van Wageningen. Zij gaven vaak de contactgegevens van anderen uit hun (hoog opgeleide) netwerk.

De meeste informanten uit de omgeving Wageningen waren niet erg actief betrokken bij de SLCU, maar wel actief in hun eigen ontwikkelingsprojecten gericht op Sierra Leone. Naast deze groep uit Wageningen, heb ik de voorzitter van de SLCU benaderd en via hem ben ik in contact gekomen met mensen actief binnen de SLCU of plaatselijke organisaties aangesloten bij de SLCU. De meeste mensen die ik heb gesproken binnen de SLCU waren ook (hoger) opgeleid en velen hadden een bestuursfunctie binnen de organisatie.

Er zijn op het moment van het schrijven van deze thesis geen officiële cijfers te vinden over het opleidingsniveau van Sierra Leonese vluchtelingen in Nederland. Wel kan er gezegd worden dat mijn onderzoeksgroep zeker niet representatief is voor de gehele groep van Sierra Leoners woonachtig in Nederland. Tijdens het veldwerk heb ik geprobeerd ook minder hoog opgeleiden te spreken, maar dit was erg lastig, mede omdat onder andere de leden van de SLCU anderen niet wilden belasten of wilden beschermen. In het totaal heb ik zestien hoog opgeleide Sierra Leoners gesproken, vier vrouwen van hoog opgeleiden en vijf niet- of lager opgeleide Sierra Leoners.

Methoden van onderzoek

De belangrijkste methode van onderzoek is het houden van diepte-interviews en informele gesprekken geweest. De reden hiervoor was dat ik bij de meeste mensen thuis kwam op een afgesproken tijdstip en er hierdoor eigenlijk geen ruimte was een meer participierend-observerende onderzoeks aanpak. De gesprekken met Sierra Leoners tijdens mijn onderzoek zijn voornamelijk in het Engels gevoerd. De citaten die ik gebruik in de empirische

hoofdstukken zijn vanuit het Engels in het Nederlands vertaald.⁵

Aan het eind van mijn onderzoeksperiode werden er een aantal activiteiten georganiseerd die ik kon bijwonen, waar ik participerende observatie heb verricht. Zo ben ik onder andere naar een seminar over Sierra Leone op de Vrije Universiteit in Amsterdam geweest, georganiseerd door de SLCU en de Vrije Universiteit en naar een diner in Rotterdam, georganiseerd door de SLHO (Sierra Leone Humanitarian Organisation in Leiden). Hier stond de wederopbouw van Sierra Leone centraal en werd er gediscussieerd over wat de Sierra Leoners in Nederland zouden kunnen doen voor de wederopbouw van Sierra Leone. Eind april ben ik met Sierra Leoners mee gegaan naar Brussel, waar de 50-jarige onafhankelijkheid van Sierra Leone werd gevierd. Hier waren zowel veel diplomaten aanwezig als Sierra Leoners uit Nederland, België en Frankrijk.

Doordat ik de eerste twee maanden van mijn onderzoeksperiode geen mogelijkheid had om participerende observatie te verrichten, heb ik de persoon benaderd die altijd videomateriaal maakt bij feesten, evenementen en gebeurtenissen van de Sierra Leonese gemeenschap in Nederland. Een aantal avonden heb ik met hem videomateriaal bekeken, heeft hij commentaar gegeven op de beelden en heeft hij mij materiaal meegegeven om thuis te kunnen bekijken. Dit videomateriaal heeft vooral als achtergrondmateriaal gediend voor de informatie die ik tijdens de interviews heb gekregen.

⁵ De namen van de informanten in deze thesis zijn gefingeerd.

3 DE INTEGRATIE VAN SIERRA LEOONSE VLUCHTELINGEN IN NEDERLAND

„Het is goed om meer contact te hebben met Nederlanders. Het is goed om meer te leren over de cultuur want dat kan je helpen met integratie. Als je meer weet over de cultuur, kan het je helpen dingen te begrijpen en met bepaalde dingen om te gaan, zoals de directheid van Nederlanders.” – Mustapha (34 jaar)

Bijna alle Sierra Leoners waar ik contact mee heb gehad voor mijn onderzoek hebben een inburgeringscursus gevolgd sinds de tijd dat ze in Nederland wonen. Hier hebben ze onder andere de Nederlandse taal geleerd. Voor een aantal was dit genoeg om goed te kunnen participeren in de Nederlandse samenleving, maar ik heb ook een aantal Sierra Leoners gesproken die nog extra Nederlandse les aan het volgen zijn om zo hun kennis van de Nederlandse taal te verbeteren om bijvoorbeeld hun kansen op de arbeidsmarkt te vergroten.

Volgens cijfers van het CBS heeft meer dan vijftig procent van de Sierra Leoners in Nederland een betaalde baan, tegenover rond de twintig procent van de vluchtelingen afkomstig uit andere landen. Deze cijfers zeggen alsnog niet veel over de Sierra Leonese gemeenschap in Nederland, omdat een groot aantal van de Sierra Leoners in Nederland geen officiële status als vluchteling toegekend is. De meeste Sierra Leonese vluchtelingen die naar Nederland kwamen tijdens de burgeroorlog hebben snel een tijdelijk status gekregen, zonder dat er precies naar hun persoonlijke verhaal is gekeken. Toen de oorlog na 2002 tot een einde was gekomen, werden veel verhalen en situaties van Sierra Leoners in Nederland opnieuw geëvalueerd en werd er bij een groot aantal mensen de status niet verlengd. Tijdens mijn onderzoek heb ik ook verhalen gehoord over Sierra Leoners die met hun tijdelijke status een opleiding gevolgd en al een betaalde baan hadden, maar dit moesten opgeven omdat hun status werd ingetrokken en zij het land moesten verlaten.

Als er naar integratie wordt gekeken, zijn het spreken van de taal en het hebben van betaald werk belangrijke factoren om te bepalen in welke mate iemand is geïntegreerd in de Nederlandse samenleving. Tegelijkertijd zijn dit juist de twee factoren waar de Sierra Leoners in Nederland moeite mee hebben, door verschillende redenen. Ten eerste heeft een groot aantal mensen ongeveer acht tot twaalf jaar moeten wachten om een definitieve status te krijgen. Een aantal mensen die ik heb gesproken heeft zelfs op dit moment nog steeds geen status en dus ook geen mogelijkheid tot werk. De mensen die wel een definitieve status hebben gekregen, hebben alsnog veel moeite om passend werk te vinden. Dit geldt ook voor Foday (40 jaar). Hij heeft een definitieve status en een paar jaar geleden zijn masters diploma behaald op de universiteit van Wageningen, maar kan geen werk vinden:

„De hoofdreden dat ik geen baan in Nederland kan vinden is omdat ik de taal niet goed genoeg spreek. Ze zeggen ik de Nederlandse taal nog niet goed genoeg spreek. Dit is lastig, want ook al zou ik hier al vijftien jaar wonen, toch zal ik nooit Nederlands spreken als jij. Ik kan een bepaald niveau behalen om te communiceren, maar ik zal nooit als Nederlands spreken als een autochtone Nederlander. Ik heb een inburgeringscursus gedaan, een diploma voor de Nederlandse taal behaald, dus ik vind dat die taalbarrière geen factor zou mogen zijn om mij geen toegang te geven tot de banenmarkt. Ik vind, dat als ik genoeg kan communiceren op een bepaald niveau, ik een mogelijkheid / kans geboden moet worden om een baan te vinden hier. Maar het is wel een factor, want ik word vaak afgewezen bij sollicitaties vanwege de taal. Als je niet hoog opgeleid bent kun je naar de fabriek om ander werk te doen. Maar met een mastersdiploma ga je niet naar de fabriek, dat is zonde van je talent. Waarom ben je anders naar school gegaan? Dit zijn dingen die veel hoger opgeleide Sierra Leoners wegduwen en frustratie geven.”

Meer dan de helft van de personen die ik voor mijn onderzoek heb gesproken is hoger opgeleid. Een aantal heeft een masters diploma op de universiteit van Wageningen gehaald, zoals Foday heeft gedaan. Een paar hebben passend werk gevonden in Nederland, maar over het algemeen hebben hoog opgeleiden het heel moeilijk om een betaalde baan te vinden die past bij hun opleiding. Het niet vloeiend spreken van de Nederlandse taal en de concurrentie met autochtone Nederlanders die dezelfde opleiding hebben gedaan werden vaak genoemd als belangrijke factoren. Door deze redenen zijn een aantal informanten werkzoekend en hebben een sommigen tijdelijk in Liberia of Sierra Leone gewerkt of zijn zich aan het oriënteren op een terugkeer naar Sierra Leone.

Volgens Mohamed S. (40 jaar), de voorzitter van een plaatselijke Sierra Leonese organisatie, zijn de Sierra Leoners in Nederland een groep die hard werkt en waarvan veel een opleiding volgen of hebben gevolgd. Hij noemt hier verschillende redenen voor:

„[...] Ten eerste door sympathie voor Sierra Leone. Veel Sierra Leoners in Nederland hebben medelijden met het land en de situatie van de mensen daar. Het is ook een deel van de cultuur, om te zorgen voor de ouders, ouderen en je familie. Daarom is een opleiding en/of werk van essentieel belang om de familie back home financieel te steunen. Daarnaast hebben mensen een besef van wat ze hebben achtergelaten; ze zien de realiteit van de situatie van de mensen in Sierra Leone en waar zij zelf staan. Maar ook moedigt de Sierra Leonese community in Nederland Sierra Leoners ook aan om elkaar en Sierra Leone te helpen en geldt er een soort voorbeeldfunctie van degenen die langer in Nederland zijn of waar anderen

tegen opkijken. Als zij het goede voorbeeld geven met werk en integratie, nemen anderen dat over. [...] Wij, als vluchtelingen uit Afrika, willen aan onze kinderen laten zien wat we bereikt hebben.”

Door contact te hebben met autochtone Nederlanders wordt de integratie vaak bevorderd, omdat er dan beter de mogelijkheid is om de taal te leren. Dit kan bereikt worden door integratieprojecten, waar migranten kunnen werken en waar het de bedoeling is dat ze in contact komen met Nederlanders en zo beter geïntegreerd raken. Onder andere Ishmael (32 jaar) is betrokken bij een integratieproject. Hij heeft een opleiding gevolgd in webdesign, maar werkt elke dag als inpakker samen met andere migranten. Helaas, vertelde hij, heeft hij daar eigenlijk alleen maar contact met andere buitenlanders waardoor hij niet meer contacten krijgt met Nederlanders.

Over het algemeen zit een groot verschil tussen de mensen die ik heb geïnterviewd in het contact dat zij hebben met Nederlanders of andere Sierra Leoners. Een aantal personen is getrouwd met een Nederlandse man of vrouw, waardoor hun vrienden- en kennissenkring logischerwijs is verbreed tot meer Nederlanders. Over het algemeen hebben de meeste Sierra Leoners die ik gesproken heb wel contact met Nederlanders, al is dit vaak wat formeler contact zoals met collega's op het werk of met instanties en doktoren. Deze personen hebben in hun vriendengroep vooral contact met andere Sierra Leoners. Contact met andere Sierra Leoners ontstaat vaak al snel na aankomst in Nederland:

„Toen ik naar Nederland kwam, kwamen er veel Sierra Leoners naar Nederland vanwege de burgeroorlog. Daardoor had ik al veel Sierra Leoners ontmoet in het asielzoekerscentrum. In een asielzoekerscentrum zoek je elkaar toch op, het is een soort natuurlijk gevoel dat je naar elkaar toe trekt.” – Mustapha

Veel van de Sierra Leoners die ik heb gesproken voelt zich meer verbonden met de Sierra Leonese gemeenschap dan met de autochtone Nederlandse bevolking. Zo vertelde Sia (38 jaar):

„Ik voel me verbonden met de Sierra Leonese gemeenschap in Nederland omdat we dingen gemeen hebben. Als we bij elkaar zijn hebben we onderwerpen om over te praten. Bij andere Sierra Leoners voel ik me vrij, omdat je dezelfde manieren hebt van doen. Zo kan ik naar Maima's huis gaan en zeggen dat ik honger heb, zelfs als zij net klaar zijn met eten. Dan maakt zij gewoon nog iets voor mij. Maar ik kan niet naar een Nederlander zijn huis gaan en zeggen dat ik honger heb. Zij zullen denken „wat is er mis met Sia??”

De meeste Sierra Leoners die ik heb gesproken heeft wel eens te maken gehad met discriminatie of uitsluiting in Nederland. Sommigen konden hier duidelijkere voorbeelden van geven dan anderen. Sia kon wel uitleggen dat ze soms discriminatie of uitsluiting ervaart in Nederland:

„Ik word wel eens gediscrimineerd. Dit merkte ik ook wel eens toen ik nog in de thuiszorg werkte. Ik woon in een klein dorp, waar veel mensen elkaar kennen en hier al hun hele leven wonen. Hun leefwereld is heel klein. Dan kijken ze naar mij op een minderwaardige manier, of dan voel ik dat zij mij minder vinden door de manier waarop zij tegen mij praten. Dat is niet leuk. Het geeft me een gevoel een outsider te zijn, maar daar moet ik mee leven. Nu heb ik geaccepteerd dat ik nooit ‘een van hen’ zal zijn en dat vind ik prima. [...] Zelfs als ik bij de gemeente mijn legitimatie laat zien, vragen ze waar ik oorspronkelijk vandaan kom. Doordat ze mijn geboorteplaats ‘Sierra Leone’ zien en ze die vraag stellen, zeggen ze eigenlijk „dit is niet jouw land, jij draagt alleen dit paspoort.” Sommige mensen willen je gewoon duidelijk maken dat je hier niet vandaan komt. Ze willen ook dat je dat zo voelt.”

Een aantal van de mensen die ik heb gesproken vertelde dat hen regelmatig gevraagd wordt: „waar kom je vandaan?” en „wanneer ga je terug?”, terwijl ze een definitieve status en dus ook een Nederlands paspoort hebben gekregen. Ibrahim (37 jaar), die al tien jaar in Nederland woont, vertelde dat hij deze vragen vaak hoort en dat het hierdoor lastig is om zichzelf als deel van de Nederlandse samenleving te zien. Zelf voelt hij zich wel deel van de Nederlandse samenleving, maar omdat veel mensen erg aardig naar hem zijn en hij een Nederlands paspoort heeft. Maar door vragen als „wanneer ga je terug?” wordt er toch duidelijk gemaakt dat sommige mensen vinden dat hij hier niet echt hoort.

Ook John (31 jaar) en Isaac (34 jaar) vertelden tijdens een gesprek dat zij regelmatig discriminatie ervaren. Ze vertelden dat ze regelmatig worden gediscrimineerd, puur omdat ze een donkere huidskleur hebben. Soms willen mensen niet naast hen zitten in de trein, of wanneer er in het dorp auto's gecontroleerd worden, worden zij er altijd uitgepikt. Ook hebben ze altijd een streepje achter bij de Nederlandse concurrentie wanneer ze op zoek zijn naar een baan. Doordat ze de Nederlandse taal niet vloeiend spreken, worden ze als een *outsider* behandeld.

Zoals Espiritu (2008) stelt dat er sneller sprake is van groepsvorming binnen een migrantengroep wanneer migranten niet worden geaccepteerd als een gelijk lid van de samenleving, heeft dit ook een invloed op het contact dat migranten hebben met leden van

hun eigen groep. John en Isaac spraken tijdens het interview dan ook duidelijk over dat zij veel contact hebben met andere Sierra Leoners in Nederland, omdat ze het gevoel hebben door hen gerespecteerd te worden. Niet alle Sierra Leoners zien discriminatie als iets wat ze vaak meemaken. Dit heeft vaak te maken met bijvoorbeeld de genoten opleiding en/of de sociale groep waar iemand zich in bevindt. Kona (53 jaar) is niet naar Nederland gekomen vanwege de burgeroorlog, maar omdat ze in Afrika een Nederlandse man ontmoette en met hem trouwde. Zij vertelde dan ook dat zij weinig contact heeft met andere Sierra Leoners en hier ook eigenlijk geen behoefte aan heeft:

„Ik ben op mijn negentiende naar Nederland gekomen en voelde me gelijk deel van de Nederlandse samenleving. Mijn leefwereld was dan ook al snel in de hogere sociale klasse van Nederland, waardoor ik ook gedwongen moest integreren om mee te kunnen komen en alles te begrijpen. Ik heb me nooit gediscrimineerd gevoeld. [...] In Nederland heb ik eigenlijk niet echt contact met andere Sierra Leoners. Ik kom wel eens iemand uit Sierra Leone tegen, maar waar moet ik het dan over hebben? Je hebt toch niet dezelfde interesses, de enige basis van vriendschap zou zijn omdat je uit hetzelfde land afkomstig bent.”

Ondanks dat Kona zich niet zo verwant voelt met de Sierra Leoonse gemeenschap in Nederland is ze, net als veel andere Sierra Leoners die ik heb ontmoet, wel trots op haar Afrikaanse afkomst en cultuur. Zo maakt ze vaak Afrikaans eten en geeft ze Afrikaanse dansles. Ze probeert de Afrikaanse cultuur te laten zien aan mensen. Ze kan niet echt een reden geven waarom ze trots is op de Afrikaanse cultuur en haar Afrikaanse afkomst, maar denkt dat het komt omdat het haar uniek maakt.

Naast Kona, zijn bijna alle Sierra Leoners die ik tijdens mijn onderzoek heb gesproken trots op de Afrikaanse cultuur en het feit dat ze uit Sierra Leone komen. Velen houden zich nog vast aan tradities uit Sierra Leone. Zo wordt er uitgebreid op Sierra Leoonse wijze de geboorte van een baby gevierd met de bijbehorende naamgeving, maar zitten de tradities ook in de kleine dingen zoals het traditionele eten en klederdracht.

John en Isaac wonen al lange tijd in Nederland, hebben beiden een Sierra Leoonse vrouw die ook naar Nederland is gekomen en beiden hebben ze kinderen. Hun kinderen zijn in Nederland geboren en kennen niets anders dan het opgroeien in de Nederlandse samenleving en cultuur. Dat baart Isaac zorgen:

„Ik ben bang dat de Sierra Leoonse cultuur verdwijnt bij mijn kinderen. Wij, als Sierra Leoners, zijn relatief een kleine groep in Nederland en het is lastig om de cultuur, tradities en

de 'roots' hoog te houden en over te dragen aan onze kinderen. Zij groeien helemaal in Nederland op, spreken de Nederlandse taal vloeiend, hebben Nederlandse vriendjes en 'vernederlandsen' eigenlijk helemaal.

Door de negatieve ervaringen met betrekking tot discriminatie in Nederland, de moeite met het vinden van een baan en de angst van het vernederlandsen van zijn kinderen, zou Samuel het liefst terugkeren naar Sierra Leone. Zijn vrouw vindt het echter wel heel fijn in Nederland en wil graag hier blijven.

De meeste Sierra Leoners die ik heb gesproken voor mijn onderzoek proberen zich aan te passen aan Nederland, maar dit is lastig omdat ze toch vaak als *outsider* worden gezien. Veel aspecten vinden ze goed aan Nederland, zoals de gezondheidszorg, het feit dat het hier veilig is en dat ze het financieel beter hebben dan in Sierra Leone. Toch willen deze Sierra Leoners hun eigen cultuur wel behouden. Ze zijn ook bijna allemaal zeer trots op hun Afrikaanse afkomst.

4 DE BETROKKENHEID VAN SIERRA LEOONSE VLUCHTELINGEN IN NEDERLAND BIJ HET HERKOMSTLAND

„Het diner begint om zes uur, maar kom vooral niet te vroeg” zegt Mohamed, de voorzitter van een Sierra Leonese organisatie tegen mij wanneer hij mij uitnodigt voor een diner in Rotterdam ter ere van de 50-jarige onafhankelijkheid van Sierra Leone. Na een kleine drie maanden onderzoek doen heb ik geleerd dat er een groot verschil is tussen ‘Nederlandse tijden’ en ‘Afrikaanse tijden.’ Ik doe thuis rustig aan en stap rond half zeven in de auto richting Rotterdam. Daar aangekomen om kwart over zeven – mij al schuldig voelend te laat te zijn – zie ik nog niemand in de zaal zitten, behalve twee (andere) Nederlanders. „Je had het kunnen weten...” zeg ik tegen mezelf, en verbaas me over het feit dat ik nog steeds niet helemaal door heb hoe de Afrikaanse gemeenschap met afgesproken tijdstippen om gaat...

Rond acht uur komen de meeste Sierra Leoners binnen lopen. De meeste vrouwen dragen prachtige Sierra Leonese kleding en als welkom wordt er rijstepap geserveerd. Om half negen wordt de avond officieel geopend met een centrale vraag: „Wat kunnen wij, als Sierra Leoners in Nederland, concreet doen om het land Sierra Leone te helpen?” De voorzitter stelt dat de aanwezigen niet alleen moeten klagen over de situatie en armoede in Sierra Leone; maar hun situatie als Sierra Leoners die het voorrecht hebben om in Nederland te kunnen wonen concreet moeten gebruiken om Sierra Leone in (financieel) opzicht te helpen. De zaal wordt in drieën gesplitst en in groepen wordt er gediscussieerd hoe Sierra Leoners in Nederland een bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling in Sierra Leone. Na de discussie presenteert elke groep hun ideeën en geeft de ambassadeur uit Brussel hier een reflectie op. Na het serieuze gedeelte wordt er lekker gegeten, wordt de muziek aangezet en kletsen mensen verder.

De centrale vraag ‘Wat kunnen wij, als Sierra Leoners in Nederland, concreet doen om het land Sierra Leone te helpen?’ die aan de aanwezigen gesteld werd tijdens het diner georganiseerd door de Sierra Leonese organisatie in Rotterdam ter gelegenheid van de 50-jarige onafhankelijkheid van Sierra Leone, is kenmerkend voor de instelling van veel Sierra Leoners die ik heb gesproken tijdens mijn onderzoek. Een aantal van deze mensen heeft een NGO opgericht om een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van een specifiek gebied in Sierra Leone, meestal de plek waar ze een bepaalde band mee hebben omdat ze daar bijvoorbeeld zijn opgegroeid. Anderen sturen regelmatig geld zowel als donatie aan organisaties die zich inzetten voor Sierra Leone, als rechtstreeks naar familie in Sierra Leone.

Wanneer er rechtstreeks geld naar familie wordt gestuurd, gaat dit meestal via Western Union. Wanneer iemand uit de Sierra Leonese gemeenschap naar Sierra Leone gaat, worden er vaak door meerdere mensen wat goederen of brieven meegegeven voor familie of vrienden in het herkomstland. Weinig mensen die ik heb gesproken tijdens mijn onderzoek sturen echter op eigen initiatief goederen naar familie in Sierra Leone. Het sturen van geld heeft de voorkeur, omdat de familie in Sierra Leone dit geld meestal gebruikt voor primair of secundair levensonderhoud. Zo vertelde bijvoorbeeld Mustapha dat hij regelmatig geld stuurt naar zijn zus in Sierra Leone, die van dit geld naar school gaat. Ook Sahr (37 jaar) stuurt regelmatig geld naar zijn familie die nog in Sierra Leone woont:

„Ik heb nog familie in Sierra Leone wonen. Ik bel ze en heb contact via het internet. Ook probeer ik ongeveer drie keer per jaar bij hen op bezoek te gaan. [...] Ik stuur geen goederen naar Sierra Leone, maar ik stuur wel geld. Ik stuur zowel geld voor mijn projecten in Sierra Leone als naar mijn familie. Dat is logisch. Dat maakt een verschil met jullie. Wij denken altijd voor de hele gemeenschap en niet alleen maar voor jezelf. Daarom voelen wij ons ook allemaal familie van elkaar. Dit heeft ook een nadeel hoor, want je creëert daarmee wel afhankelijkheidsrelaties.”

Het financieel onderhouden van familie in Sierra Leone wordt als iets heel normaal beschouwd. Toen ik een aantal gespreksgenoten vroeg waarom ze geld overmaken naar familie in Sierra Leone, reageerden ze bijna verontwaardigd. Ze benadrukten dat Sierra Leoners een cultuur hebben waar mensen elkaar helpen en het logisch is dat je jouw familie *back home* steunt met financiële middelen. Sommigen spraken over een groot verantwoordelijkheidsgevoel, omdat hun familie in Sierra Leone zonder hun bijdrage bijvoorbeeld niet naar school zou kunnen gaan.

Bijna iedereen die ik heb gesproken is wel eens terug geweest naar Sierra Leone, of is van plan binnenkort een bezoek te brengen. Sommigen zouden wel graag terug willen gaan, maar hebben nog niet de mogelijkheid gehad omdat ze (nog) geen status hebben gekregen. In dat geval bestaat er de kans dat ze bij terugkomst in Nederland niet meer worden toegelaten, en dit risico vinden ze dan te groot. Anderen die nog niet zijn terug gegaan noemen als reden dat ze tijd nodig hebben om alles te verwerken wat er in de oorlog is gebeurd. Ook is het voor een aantal financieel niet mogelijk om (vaker) naar Sierra Leone terug te gaan.

Issac zou heel graag terug willen naar Sierra Leone om daar te gaan wonen. Op dit moment weet hij niet goed hoe hij het aan moet pakken, maar als hij daar een baan zou vinden waar hij

goed zou verdienen zou hij gelijk zijn koffers pakken en gaan. De redenen voor deze gewilde terugkeer is omdat hij bang is dat zijn zoons, die in Nederland geboren zijn, de Sierra Leonese cultuur kwijt raken en het daarom goed voor hen zou zijn om terug te gaan, maar ook omdat hij uitsluiting ervaart in Nederland en hij in Sierra Leone waarschijnlijk wel gerespecteerd wordt.

Mustapha zou ook graag terug gaan naar Sierra Leone maar twijfelt omdat hij daar toch als anders wordt gezien, net als dat hij in Nederland toch als een buitenstaander wordt gezien:

„Sinds de oorlog is Sierra Leone erg veranderd. Ik ben sinds de oorlog twee keer terug gegaan. Als ik nu terug ga naar Sierra Leone voel ik me wel thuis, maar word ik toch als anders gezien. Net als dat ik in Nederland als anders word gezien. Ze kijken in Sierra Leone met een andere bril naar me. Ze zien dat ik rijker ben geworden omdat ik in een Westers land woon of zou hebben gewoond.”

De meeste mensen die ik heb gesproken spreken over een mogelijkheid om ooit terug te keren naar Sierra Leone. Dit heeft deels te maken met het terug willen gaan naar de ‘roots’, maar voor veel hoger opgeleiden heeft het ook te maken met iets willen terug doen voor het land. Voor een aantal mensen die ik heb gesproken is het een soort plichtsgevoel omdat zij een goede toekomst hebben gekregen door naar Nederland te komen. De Sierra Leoners die graag terug willen om iets te doen voor de ontwikkeling van Sierra Leone, zeiden dat ze een verantwoordelijkheid hebben om iets terug te geven aan het land. Omdat ze als vluchteling in een Westers land gekomen zijn en hier een opleiding hebben kunnen volgen en wat kapitaal hebben kunnen opbouwen, hebben ze veel geluk gehad, en zien ze het ook als een soort plicht om dit te delen met de mensen *back home*. Dit geldt ook voor Sia en Kona:

„Ik sta altijd open voor terugkeer naar Sierra Leone. Omdat als ik de mogelijkheid heb om terug te gaan, ik daar kan helpen. Dan kan ik ook echt zien dat ik mensen help. Hier hebben ze me niet nodig. Zonder mij, blijft Nederland gewoon Nederland, terwijl ik daar met een beetje inzet je al veel kan bereiken.” – Sia

„Twee jaar geleden ben ik voor het eerst weer terug gegaan naar Sierra Leone. Het was een persoonlijk bezoek aan het dorp waar ik heb gewoond en het was vooral om mijn vader op te zoeken. Na deze ervaring ben ik vastbesloten dat ik meer contact wil met Sierra Leone. Er is zoveel armoede. Mijn geboortedorp is in de armste regio van Sierra Leone, in het noordelijk district, vlakbij de grens van Guinee. Doordat ik de armoede en de honger van mensen zag,

schrok ik heel erg. Ze hebben mensen zoals ons nodig. Wij, de generatie die weg zijn gegaan en het hebben kunnen redden in een Westers land. Ik wil nu eigenlijk elk jaar terug om mijn dorp te helpen. Misschien ga ik er ook wel wonen over iets van vijf jaar. Als je daar woont kan je nog meer doen voor de mensen. De mensen daar hebben mij echt nodig. Toen ik daar was heb ik medicijnen etc. meegenomen en overal kwamen mensen vandaan om mij te zien en om hulp te vragen. Het leek wel alsof ze dachten dat ik Jezus was. Op dit moment ben ik bezig met artsen en o.a. War Child om te kijken of ik een organisatie op kan zetten. Ik zal niet echt een organisatie beginnen want ik wil niet fundraisen; ik wil niet bedelen om geld. Maar ik moet echt iets doen en ik vind het niet erg om mezelf daarvoor op te offeren.” – Kona

Naast plichtsbesef als reden om (tijdelijk) terug te keren naar Sierra Leone speelt vaak ook het niet kunnen vinden van passend werk in Nederland een rol. Dit speelt vooral bij hoger opgeleiden, die na een master in bijvoorbeeld Development Studies, door de taal in Nederland geen goede baan kunnen vinden en daarom proberen te werken voor een ontwikkelingsproject in Sierra Leone. Foday, zelf hoog opgeleid en op dit moment op zoek naar een baan, legde aan mij uit dat hoog opgeleide vluchtelingen vaak opnieuw contact zoeken met hun herkomstland omdat ze vaak moeite hebben met een baan vinden in Nederland. Voor hen zijn vaak mogelijkheden in hun herkomstland. Laag- of niet opgeleiden daarentegen gaan minder vaak terug, omdat er voor hen minder of geen kansen liggen in het herkomstland.

Bijna elke persoon die ik heb geïnterviewd droomt er van om ooit terug te keren naar Sierra Leone om daar te wonen. Veel van hen zien zichzelf als wereldburger, met zowel een thuis in Nederland als in Sierra Leone, waar ze Nederland meer als een praktisch thuis zien, waar ze een toekomst kunnen geven aan hun kinderen, maar Sierra Leone heeft een speciaal plekje in hun hart en uiteindelijk zouden ze daar hun laatste rustplaats willen vinden. Dit geldt ook onder andere ook voor Sahr en Mustapha:

Ik zou nooit hier langer willen blijven, maar ook niet permanent in Sierra Leone. Ik zie mezelf als iemand die veel op en neer zal blijven reizen. Ik heb niet de intentie om daar te gaan wonen en ook niet de intentie om hier lang te wonen, maar wel op en neer.

Later zou ik wel willen worden begraven in mijn dorp waar ik vandaan kom. Dat is gewoon een gevoel, dat ontstaat gewoon automatisch zonder er over na te denken. Het blijft mijn roots hè, Sierra Leone is mijn roots. En dat blijft toch zo, ook al heb je een Nederlands paspoort en je kinderen ook. Je blijft toch een Sierra Leoner die in Nederland woont. Je probeert hier te wennen, te participeren en mee te doen in de cultuur maar uiteindelijk blijf je

een Sierra Leoner. Ik ben een Sierra Leoner, maar ik heb wel een mentaliteit die beide is en dat blijft zo. - Sahr

„Ooit wil ik wel terug denk ik, omdat ik toch wil eindigen in Sierra Leone. Er is toch een soort sterke onzichtbare band die je met een land hebt dat je daar wil eindigen. Veel Sierraleoners in Nederland laten hun stoffelijk overschot ook overbrengen naar Sierra Leone wanneer ze komen te overlijden.” - Mustapha

Zoals eerder aangehaald is, twijfelt Mustapha over het terug gaan naar Sierra Leone door de veranderde manier waarop mensen daar nu naar hem kijken, maar spreekt hij toch over Sierra Leone als eindbestemming voor zichzelf.

Mustapha is niet de enige die over Sierra Leone spreekt als een laatste rustplaats; een plek om uiteindelijk naar terug te keren. Veel andere Sierra Leoners die ik heb geïnterviewd hadden een soortgelijk verhaal. Sommigen waren daar heel expliciet in en anderen lieten het voorzichtig doorschemeren in hun verhaal. Mohamed S. die zelf ook de wens heeft om later terug te keren naar Sierra Leone wanneer zijn kinderen oud genoeg zijn om de keuze zelf te maken, is heel stellig over Sierra Leone als eindbestemming:

„Elke Sierra Leoner die jij hebt gesproken wil ‘ooit’ terug naar Sierra Leone. Veel mensen hebben geen idee hoe en wanneer, maar iedereen zou het liefst ooit weer terug willen.”

De meeste mensen die ik heb gesproken hebben nog veel contact met Sierra Leone en hebben een wens om op een gegeven moment terug te keren, maar er zijn ook andere geluiden te horen. Zoals ook de Boer (2006) beschrijft, kunnen er binnen een etnische groep verschillen bestaan in de mate waarin mensen actief zijn in het onderhouden van transnationale banden en worden deze verschillen voor een groot deel gekenmerkt door de ervaringen die de persoon heeft gehad bij het land van herkomst. Als een vluchteling uit een land gevlucht is met gevaar voor eigen leven, is het ook mogelijk dat deze persoon alles achter zich wil laten en helemaal opnieuw wil beginnen, zonder iets met het herkomstland meer te maken te hebben. Mohamed S. kent veel mensen uit de Sierra Leonese gemeenschap en vertelde dat deze mensen er ook zijn:

„Er zijn ook wel echt getraumatiseerde Sierra Leonese mensen in Nederland. Zij zijn soms ook bang voor andere Sierra Leoners, omdat zij bijvoorbeeld dezelfde stamtaal spreken als de persoon die hun moeder heeft vermoord. Er zijn dus ook wel mensen die niets met Sierra

Leone en niets met Sierra Leoneese mensen in Nederland te maken willen hebben, door trauma en wantrouwen.”

Een van de vrouwen die ik heb geïnterviewd liet duidelijk merken dat de burgeroorlog veel effect heeft gehad op hoe zij zich voelt tegenover contact met Sierra Leone. Sinds dat zij in Nederland woont heeft zij geen contact meer gehad met mensen in Sierra Leone en heeft ze ook niet het plan om ooit terug te keren naar Sierra Leone, zoals veel anderen wel hebben:

„Hoe ik denk over eventuele terugkeer naar Sierra Leone.. Voor mij, misschien later, maar dan gewoon op bezoek bij bijvoorbeeld familie, maar ik wil daar niet wonen. Ik heb daar zoveel dingen gezien, wat er gebeurd is in mijn leven, ik moet me eerst voorbereiden om er klaar voor te zijn om het daar weer onder ogen te zien. De herinneringen zullen nooit uit mijn gedachten kunnen weg gaan. Daarom, voor nu, blijf ik liever hier. Ik ben sinds dat ik hier ben gekomen nooit meer terug geweest naar Sierra Leone. Ik plan nu ook niet om terug te gaan, want ook nu, zie ik weer voor me wat gebeurd is. Dat is gewoon nog te veel.” – Maima (39 jaar)

5 DE INVLOED VAN CULTUURVERSCHILLEN, HOME EN BELONGING OP DE GROEPSVORMING VAN SIERRA LEOONSE VLUCHTELINGEN IN NEDERLAND

„Ik voel me sowieso meer Sierra Leoons dan Nederlands. Ik kan niet precies zijn en geen percentages ofzo geven. Als jij mij vraagt hoe ik me voel in mijn hele persoon, wil ik Nederlands zijn en me Nederlands voelen, maar als je mij de vraag stelt, zeg ik zonder na te denken gelijk Sierra Leoons. Daar kan ik niets aan doen of veranderen, dat is gewoon zo. Het zit gewoon in mij. Sommigen kunnen zeggen „ik voel me meer Nederlands” maar dat vind ik belachelijk. Want dan vraag ik me af of ze echt eerlijk naar zichzelf zijn.. Als de kinderen, die hier geboren zijn zeggen dat ze zich helemaal Nederlands voelen, dan kan ik me dat voorstellen. Alleen hun buitenkant is zwart, zeg maar. Ze groeien op in de Nederlandse samenleving en leren de Nederlandse regels. Ze weten eigenlijk niet anders. Ze zijn gewoon Nederlands, of ze het nou leuk vinden of niet. Ze zijn waarschijnlijk meer Nederlands dan Afrikaans. Maar als je als volwassene naar Nederland komt, en zegt dat je je meer Nederlands voelt, dan vraag ik me echt af of dat wel kan. Ik probeer me echt thuis te voelen en Nederlands te voelen, maar op geen enkele manier kan je zeggen dat ik nu Nederlands ben.” – Sia

Toen ik Sia vroeg hoe zij haar identiteit zou kunnen omschrijven en vroeg of zij zich Nederlands zou kunnen voelen, reageerde ze bijna beledigd. Een dergelijke reactie is voor te stellen, maar zoals in de literatuur wordt beschreven (Tajfel 1981; Watson 2005) is een sociale identiteit een dynamisch concept dat in de loop der tijd kan veranderen door gebeurtenissen die een persoon meemaakt.

Uit het boven geciteerde antwoord kan het lijken alsof Sia zich bijna niet identificeert met Nederland. In een vervolg interview echter, wanneer ik haar weer een aantal vragen stel over haar identiteit, illustreert ze het feit dat etnische identiteiten veranderlijk zijn:

„Ik zit een beetje tussen twee culturen in. Ik ben Afrikaans, ik ben Sierra Leoons. Maar ook ben ik een beetje Nederlands, omdat dat ook wel moet, anders kan ik hier niet functioneren. Ik probeer alles een beetje te balanceren.”

Veel van de Sierra Leoners die ik heb gesproken geven aan dat zij zich voor een deel Nederlands te voelen, of zich op zijn minst thuis te voelen in Nederland, vaak doordat ze al langere tijd in Nederland wonen. Een van deze personen is Mohamed S. Voor de burgeroorlog is hij naar Nederland gekomen en woont hier al zeventien jaar. Hij vertelde mij

dat het voor hem moeilijk is te definiëren hoeveel Sierra Leoons en hoeveel Nederlands hij zich voelt. Hij is geboren en opgegroeid in Sierra Leone en was net volwassen toen hij in Nederland kwam. Maar omdat hij hier al zo lang woont is hij al wel helemaal aangepast aan de Nederlandse cultuur en heeft hij de cultuur voor een groot deel ook overgenomen. Dit viel hem op toen hij naar Sierra Leone terug ging. Hij voelde zich anders dan de Sierra Leoners daar, onder andere doordat hij veel behoefte heeft gekregen aan tijd voor zichzelf. Volgens hem is dit typisch Nederlands. In Sierra Leone bestaat *private time* zo goed als niet; mensen doen veel samen en zijn bijna nooit alleen.

Naast Mohamed S., vertelde ook Sahr dat hij zich thuis voelt in Nederland, mede doordat hij hier al elf jaar woont:

„Ik voelde me vanaf het begin al thuis in Nederland. Ik heb een netwerk om me heen dat interesse in mij heeft en Nederlandse mensen hebben mij vanaf het begin als familie ontvangen. Dus daarom voel ik dat al zo vanaf het moment dat ik net in Nederland kwam. En ik heb ook nooit het plan gehad om naar een ander land te gaan. Veel van mijn vrienden zijn naar Engeland gegaan omdat het daar beter is dan Nederland, maar dat heb ik nooit gehad. Ik heb gewoon Nederland en Sierra Leone. [...] Nederland zie ik als mijn tweede vaderland. Omdat ik hier al elf jaar woon, ik heb een Nederlandse vriendin en een netwerk van mensen om me heen.”

De mate waarin Sierra Leoners zich thuis voelen in Nederland heeft te maken met een belangrijke factor: het hebben van een verblijfsvergunning. Zoals ook in het hoofdstuk over integratie is beschreven, heeft het hebben van een verblijfsvergunning een grote invloed op de integratie van Sierra Leoners, maar ook op het thuis voelen van Sierra Leoners in Nederland. Wanneer iemand geen status is toegekend, voelt die persoon zich vanzelfsprekend minder welkom en kan zich daardoor ook minder thuis voelen. Mohamed S. kreeg een definitieve status na vier jaar wachten en illustreert dit gevoel:

„Vanaf het moment dat ik mijn status heb gekregen voelde ik me thuis. Alles draait om hoop. Als je hoop hebt, en het gevoel dat je weer iets kan met de toekomst kun je je gaan thuis voelen. Je gebruikt de tools van het nieuwe land waar je dan bent om iets nuttigs te doen. Doordat je wat nuttigs doet heb je ook meer het gevoel dat het ook jouw land is. Je gaat werken en daarna kom je weer thuis. ‘Ik heb vandaag iets nuttigs gedaan, ik heb iets bereikt.’ Maar niet alleen een status is van belang om je thuis te voelen. Je moet je ook welkom voelen en de taal speelt een grote rol. Je hebt het gevoel nodig dat je geaccepteerd wordt.”

Voor sommigen is het echter lastig, omdat er al veel gewenning is opgetreden doordat ze hier al lang wonen, maar tegelijkertijd (nog) geen status hebben waardoor ze zich niet helemaal thuis (kunnen) voelen. Dit geldt ook voor Abubakarr (39 jaar), die al tien jaar in Nederland is maar nog steeds geen definitieve status heeft gekregen:

„Ik voel me nog geen deel van de Nederlandse samenleving. Want ik heb nog geen Nederlands paspoort, ik ben officieel nog geen inwoner van Nederland. Maar cultureel gezien, heb ik me aangepast aan het systeem in Nederland. Daarin voel ik me wel Nederlands. Ik ben het nu gewend om een agenda bij te houden en eerst iemand te bellen voordat ik langs ga. Ik zie Nederland wel als mijn tweede thuis. Alleen kan ik geen baan vinden en mijn talenten niet inzetten waardoor ik me tot last voel voor de maatschappij. Terwijl dat helemaal niet hoeft.”

Ondanks dat sommigen nog geen definitieve status hebben gekregen, is voor een aantal mensen de veiligheid in Nederland van een groot belang om zich thuis te voelen. Josephine (35 jaar) die al tien jaar in Nederland woont en sinds een paar jaar een definitieve status heeft, vertelde me dat ze het vanaf het begin al fijn vond in Nederland. Dit kwam vooral door de veiligheid die hier is. Toen ze tijdens de burgeroorlog woonde in Sierra Leone, droomde ze vaak over rovers of rebellen. Sinds dat ze in Nederland woont is dit steeds minder geworden en voelde ze zich door het gevoel van veiligheid al snel thuis.

Een aantal van mijn gespreksgenoten wees er op dat het thuis voelen in Nederland een keuze is die zij hebben gemaakt:

„Ja ik voel me thuis in Nederland. Thuis voelen is iets relatiefs. Als je ergens bent accepteer je dat. Ik beslis om me thuis te voelen. Het maakt niet uit wat er om me heen is, maar ik voel me gewoon thuis. Ik heb een huis, ik heb vrienden, ik heb God. Deze dingen zijn het belangrijkste. Om me thuis te voelen moet ik een gevoel hebben om ergens te horen. ‘You feel belonged.’ Als ik terug ga naar Sierra Leone, voel ik me helemaal thuis, omdat ik daar geboren en opgegroeid ben en ik mensen om me heen heb. Je voelt je thuis wanneer je geliefden om je heen hebt, mensen waar je om geeft en die om jou geven. Ik voel me hier misschien niet thuis op de zelfde manier als ik me thuis voel in Sierra Leone, maar toch voel ik me hier ook thuis. Omdat ik vrienden, God, kinderen heb. En ik heb besloten me thuis te voelen in Nederland.” – Sia

„Thuis is waar je woont, waar je leeft. Je hebt ook een thuis achtergelaten. Maar je nieuwe thuis moet je accepteren, anders heb je heel veel stress. De kinderen zijn hier geboren en

voelen zich hier thuis dus dat verwachten ze ook van jou. [...] Zonder kinderen is Sierra Leone ons thuis. Wij zijn niet in Nederland geboren en getogen. Omdat we op latere leeftijd naar Nederland zijn gekomen en daardoor is dit niet echt mijn thuis. Maar door de kinderen kan ik Sierra Leone niet meer als thuis zien omdat dit echt hun thuis is. Daarom moet ik me daar aan aanpassen en het accepteren. Maar stel, zonder kinderen, dan is Sierra Leone zeker mijn thuis.” - Mohamed S.

Maar ondanks dat ‘gewenning’, het hebben van een verblijfsvergunning en de keuze tot thuis voelen invloed hebben op de mate waarin Sierra Leoneese vluchtelingen zich thuis voelen in Nederland, worden de grenzen tussen de eigen groep en de omringende Nederlandse samenleving duidelijk gemarkeerd. Het hebben van een gezamenlijke afkomst en de culturele verschillen tussen de minderheid- en meerderheidsgroep spelen een rol in deze grensmarkering. Zo vertelde Mohamed S. dat hij met zowel Nederlanders als Sierra Leoners omgaat, maar dat zijn vrienden voornamelijk Sierra Leoners zijn. Volgens hem is de band met Sierra Leoners anders, dieper, dan met Nederlanders, voornamelijk door de taal, het Krio, de *lingua franca* van Sierra Leone. Naast de taal zijn ook de cultuur, tradities en de geschiedenis van Sierra Leone belangrijk. Hij stelt dat alleen andere Sierra Leoners echt met hem over het nieuws of de situatie in Sierra Leone kunnen praten omdat zij precies weten waar hij vandaan komt en begrijpen wat hij heeft meegemaakt.

Ondanks dat Mustapha na elf jaar in Nederland te wonen zich hier thuis voelt, spreekt ook hij over grote culturele verschillen tussen Nederlanders en Sierra Leoners en onderstreept hij dat de Sierra Leoneese gemeenschap in Nederland een hele belangrijke rol in zijn leven speelt:

„Bij Sierra Leoners gelden er andere omgangsnormen. Bijvoorbeeld hoe je elkaar aanspreekt, Sierra Leoners zijn genuanceerder als ze een meningsverschil hebben, terwijl Nederlanders veel directer zijn. [...] Ik voel me wel thuis in Nederland, ik woon hier nu al elf jaar waardoor deze plek een deel van mij is geworden. In Nederland heb ik moeilijke dingen meegemaakt maar ik heb hier ook fijne ervaringen gehad. Ik ben vooral heel dankbaar voor wat Nederland voor mij als vluchteling heeft gedaan. Wanneer ik nu naar het buitenland ga, ben ik trots op mijn Nederlandse paspoort. Maar de Sierra Leoneese gemeenschap is heel belangrijk voor mij. Het is gewoon echt een soort familie. Dat je gewoon langs kunt komen zonder een afspraak te maken. De deur staat altijd voor iedereen open, je mag altijd gewoon eten pakken. En als er geen eten is en de gast heeft honger, kan hij gewoon zeggen: ‘Ik heb honger, maak eens wat eten voor me.’ En dan doen we dat. Dat is gewoon een deel van onze

cultuur. Onze gemeenschap is echt verbonden door middel van onze cultuur. We zijn gewend om alles samen te delen.”

Toen ik Sia vroeg wat haar belangrijkste herinnering was aan Sierra Leone kreeg ze een grote lach op haar gezicht. Ze heeft veel goede herinneringen aan de tijd voor de oorlog. Ze speelde veel buiten en de hele familie was constant om elkaar heen. Er werd samen gegeten uit een grote pan en er werd veel gelachen. Naast haar herinneringen die zij heeft van Sierra Leone, houdt ze nog sterk vast aan haar Afrikaanse identiteit. Door vast te blijven houden aan bepaalde culturele kenmerken die gepaard gaan met deze identiteit, probeert ze een deel van thuis te reconstrueren:

„Als ik een traditionele jurk aan heb voel ik me goed, voel ik me thuis, voel ik me heel blij. Ik vind het ook leuk dat mensen kunnen zien dat ik uit Afrika kom. Omdat ze het verschil tussen de Afrikaanse landen toch niet kunnen zien door de kleding. Ik ben heel trots op dat ik uit Afrika kom. [...] Als ik Sierra Leone heel erg mis op een moment, ga ik met mijn handen eten in plaats van met mes en vork. Dan voelt het weer even als thuis.”

Naast dat veel Sierra Leoners met een verblijfsvergunning al een lange tijd in Nederland wonen zich hier wel thuis voelen, blijft Sierra Leone een belangrijke rol spelen in hun leven. Door onder andere herinneringen aan thuis, markeren leden van een etnische groep de grenzen van hun groep.

Zoals van Amersfoort (2001) stelt, zijn diaspora gevoelens van ‘verbondenheid met het thuisland’ een oorzaak en gevolg van een minderheidspositie. Dit komt naar voren in het verhaal van Marcus (38 jaar). Hij woont al sinds 1998 in Nederland, heeft een status gekregen en een universitaire opleiding voltooid. Ondanks dat hij hier al zo lang woont en redelijk goed Nederlands spreekt, is hij er stellig in dat Sierra Leone zijn thuis is. Volgens hem komt dit doordat Nederland het voor vluchtelingen heel moeilijk maakt om te integreren, door de taalbarrière die blijft bestaan en omdat Sierra Leone vluchtelingen niet worden gezien door de samenleving. Ondanks dat hij een inburgeringscursus heeft gedaan en de taal redelijk goed spreekt, is het voor hem niet mogelijk om een baan te vinden op het niveau waar hij voor is opgeleid. Dit komt meestal toch door de taalbarrière die blijft bestaan. Hierdoor is Simon nu aan het kijken of hij een handel in Afrikaanse goederen op kan zetten in Nederland, of terug gaat naar Sierra Leone om daar iets in de agrarische sector te gaan beginnen.

Zoals het verhaal van Marcus laat zien, zorgt zijn minderheidspositie er, in ieder geval ten dele, voor dat hij meer contact zoekt met zijn land van herkomst en dat hij zijn

herkomstland als zijn thuis ziet. Aan de andere kant is het voor minderheden moeilijker om te integreren en zich eventueel thuis te voelen in de Nederlandse samenleving wanneer zij veel contact met het herkomstland, omdat de band met het herkomstland op deze manier wordt versterkt.

Marcus geeft een duidelijke reden waarom hij Sierra Leone als zijn thuis ziet, maar een aantal andere Sierra Leoners die ik tijdens mijn onderzoek heb gesproken, kunnen minder goed uitleggen waarom zij Sierra Leone als hun 'echte thuis' zien. Zij zien dit meer als een iets dat vast staat, iets onveranderlijks, een feit. Dit geldt ook voor Mohamed die al sinds 1999 in Nederland woont en in 2008 een definitieve status heeft gekregen. Hij vertelde dat hij zich vanaf het begin thuis voelde in Nederland. Hij is Nederland gewend en ziet Sierra Leone en Nederland allebei als zijn thuis. Toch heeft Sierra Leone een speciale plek in zijn hart:

„Als ik een nationale identiteit zou moeten kiezen, zou ik voor Sierra Leone kiezen. Met betrekking tot het voetbal zou ik bijvoorbeeld kiezen voor een Afrikaanse ploeg. In Nederland voel ik me verbonden met de Sierra Leoonse gemeenschap. De band met Sierra Leone zit heel diep: je vader blijft je vader.”

CONCLUSIE

Als er naar de definitie van integratie volgens Jenissen & Oudhof (2007) wordt gekeken, kan integratie worden beschouwd als een proces van verwerving van burgerschap en participatie in de samenleving. Dit verwerven van burgerschap en participatie in de samenleving uit zich op economische, sociaal en cultureel domein. Kijkend naar deze omschrijving van integratie, kan er gezegd worden dat de groep mensen die ik tijdens mijn onderzoek gesproken heb, er redelijk in geslaagd is te integreren in de Nederlandse samenleving. In het economisch domein zijn de Sierra Leoners zeer bereid om te participeren, alleen is het niet altijd mogelijk om bijvoorbeeld een geschikte baan te vinden. In het sociale domein is er te zien dat de meeste Sierra Leoners wel contact hebben met Nederlanders en de Nederlandse taal hebben geleerd, maar dat hun vriendengroep en de mensen waar ze het meest omgaan toch andere Sierra Leoners zijn. Ook op cultureel gebied botsen de Sierra Leonese en de Nederlandse cultuur niet; er zijn wel culturele verschillen maar de in Nederland gangbare normen en waarden worden geaccepteerd. Veel van de Sierra Leoners die ik tijdens mijn onderzoek heb gesproken, identificeren zich vooral met andere Sierra Leoners, maar ook voor een deel met autochtone Nederlanders. Dit sluit aan bij Verkuyten (1999), die stelt dat iemand geïntegreerd is wanneer die persoon zich zowel identificeert met de eigen etnische groepering als de meerderheidsgroepering en hierdoor een meervoudige identiteit ontwikkelt.

De Sierra Leoners die ik tijdens mijn onderzoek gesproken heb, die veel contact hebben met Nederlanders en goed geïntegreerd zijn in Nederland, gaven aan zich hier meer thuis voelen dan Sierra Leoners die weinig contact hebben met Nederlanders. Dit heeft vaak te maken met het trouwen van een Nederlandse partner waardoor hun vrienden- en kennissenkring logischerwijs ook wordt verbreed tot meer Nederlanders. Doordat zij meer contacten hebben, leren zij vaker beter en sneller de Nederlandse taal en kunnen zo makkelijker meekomen met de autochtone Nederlanders. Helaas geldt dit niet voor iedereen. Net als blijkt uit het onderzoek van Ghorashi (2005) onder Iraanse vrouwen in Nederland, blijven veel vluchtelingen behandeld worden als vreemden in de samenleving, ook al doen ze hun best om geaccepteerd te worden en behandeld te worden als gelijken. Doordat er aan vluchtelingen wordt gevraagd of ze ooit nog terug willen naar hun herkomstland of hoe ze het in Nederland vinden, wordt er eigenlijk indirect gesteld dat ze anders zijn. Dit kan een gevoel van sociale uitsluiting geven, het gevoel dat ze niet helemaal deel zijn van de Nederlandse samenleving. Espiritu (2003) stelt dan ook dat doordat veel migranten niet worden geaccepteerd als een gelijk lid van de samenleving en daardoor uitsluiting ervaren, er sneller

sprake is van groepsvorming binnen een migrantengroep. Door een gemeenschap te creëren met mensen in dezelfde positie kan een groep zich beter weren tegen discriminatie en onderdrukking, en kunnen mensen elkaar binnen de gemeenschap ondersteunen op sociaal en financieel gebied. Dit is ook te zien onder de Sierra Leoners in Nederland die aan mijn onderzoek hebben meegewerkt. Sierra Leoners die het gevoel hebben niet geaccepteerd te worden in de Nederlandse samenleving en daardoor uitsluiting ervaren, zijn over het algemeen meer betrokken bij de Sierra Leoonse gemeenschap in Nederland, omdat de leden van de gemeenschap elkaar onderling kunnen steunen.

Volgens Van Amersfoort (2001) kunnen diaspora gevoelens van ‘verbondenheid met het thuisland’ een oorzaak en gevolg zijn van een minderheidspositie. Veel Sierra Leoners die op dit moment woonachtig zijn in Nederland, hebben nog regelmatig contact met het herkomstland. Zo betreden zij verschillende sociale velden die geografische, culturele en politieke grenzen overstijgen (Van Amersfoort 2001). Zowel in het land van herkomst als het vestigingsland kunnen vluchtelingen te maken hebben met sociale uitsluiting en zijn de economische en politieke omstandigheden voor hen vaak onzeker (Basch et al. 1994). Dit kwam ook terug in een aantal gesprekken met Sierra Leoners, die vertelden dat zij zich in Nederland niet helemaal kunnen thuis voelen maar wanneer zij naar Sierra Leone terugkeren, zij zich ook niet meer helemaal thuis voelen omdat mensen anders met hen omgaan of omdat zij door gewenning aan de Nederlandse cultuur zich in Sierra Leone ook deels vervreemd voelen. Doordat ze zich nergens echt thuis voelen, kunnen leden van een minderheidsgroep behoefte hebben aan een gevoel van verbondenheid. Deze mensen zijn vaak sterk verbonden met de Sierra Leoonse gemeenschap in Nederland, omdat die hen begrijpt en hen steunt.

Volgens Al-Ali et al (2001a) hangt de bereidheid en capaciteit van migranten om te participeren in activiteiten die nationale grenzen overstijgen onder andere af van de interne organisatie van de vluchtelingengemeenschap en de mate van groepssolidariteit. Wat ik bij de Sierra Leoonse gemeenschap heb gezien is dat er duidelijk sprake is van groepssolidariteit en dat de gemeenschap de leden stimuleert om betrokken te zijn bij Sierra Leone. Maar ook de problemen die men ervaart om passend werk te vinden, spelen een rol. Doordat Sierra Leoners uitsluiting ervaren in Nederland door het niet kunnen vinden van passend werk, wat veroorzaakt wordt door bijvoorbeeld een taalbarrière, hebben ze sneller de neiging om terug te gaan naar Sierra Leone en te kijken of ze daar werk kunnen vinden en ook nog iets kunnen betekenen voor het land.

Het behouden van een etnische identiteit en de verbondenheid tussen de leden van een

etnische groep kan versterkt worden door het vasthouden aan een territorium (De Vos 1995). Daarnaast kunnen ook herinneringen aan het herkomstland een basis voor groepsidentiteit vormen. Espiritu (2003) stelt dat door herinneringen aan het herkomstland een band in stand wordt gehouden met dit land en daardoor een basis voor groepsidentiteit kan vormen in een nieuwe omgeving.

Door etniciteit als een sociale constructie te zien, is etniciteit veranderlijk, afhankelijk van de situatie. Bakboord (2009) spreekt dan ook over dat gebeurtenissen etnische identiteiten subject maken van onophoudelijke onderhandeling en verandering en worden deze ingezet als instrument voor het maken van onderscheid en het verkrijgen van toegang tot verschillende vormen van kapitaal of hulpbronnen. Door de grenzen van een eigen groep te markeren, wordt er besloten wie er binnen die bepaalde groep valt en wie niet. Verkuyten (1999) spreekt over een grensmarkering tussen twee groepen door middel van culturele kenmerken zoals religie, tradities of gedragingen. Daarnaast kan volgens Olwig (2007) het idee van oorsprong en verwantschap door gemeenschappelijke afkomst ook een grote rol spelen in de grensmarkering bij etnische groepsvorming. Zowel culturele kenmerken als een gemeenschappelijke afkomst worden door Sierra Leoners gebruikt om hun etnische groep af te bakenen. Alle Sierra Leoners die ik tijdens mijn onderzoek heb gesproken zijn trots op hun eigen cultuur, met de bijbehorende kenmerken als de manier van omgang met elkaar, de gastvrijheid, de muziek en de kleding. Het zijn vaak kleine dingen waarin ze zichzelf als verschillend ervaren van de Nederlandse cultuur, zoals dat zij altijd bij elkaar binnen mogen lopen en eten mogen pakken, terwijl dat in de Nederlandse cultuur niet geaccepteerd wordt. Ook wordt gemeenschappelijke afkomst gezien als een manier van de grensmarkering. Meerdere personen tijdens het onderzoek hebben gesteld dat zij zich meer op hun gemak voelen bij andere Sierra Leoners dan bij Nederlanders, omdat zij dezelfde afkomst hebben en elkaar daardoor beter kunnen begrijpen.

Wanneer een migrant het gevoel heeft bij een bepaalde etnische groep te horen, kan dit bijdragen aan een gevoel van thuis. Espiritu (2003) spreekt over *home* als zowel een letterlijke plaats binnen vier muren waar iemand leeft, als een grotere geografische plaats waar iemand zich thuis voelt, zoals een gemeenschap, dorp, stad of land. Daarnaast is *home* niet alleen een fysieke plek waar iemand woont of soms terug keert, maar ook een imaginaire plek, een concept en verlangen die men bezoekt door middel van verbeelding. Zelfs wanneer migranten of vluchtelingen sociale, economische en politieke relaties ontwikkelen in het land van vestiging, blijven sommigen van hen investeren in banden met het herkomstland. Op deze

manier verankeren ze een thuisgevoel, bijvoorbeeld door middel van culturele tradities of door herinnering en verbeelding, waardoor ze het gevoel van *home* kunnen meenemen, waar ze ook gaan (Espiritu 2003, Anzaldúa 1987).

De meeste Sierra Leoners die ik heb gesproken, spreken over *home* als iets dat veranderlijk is. Allemaal spreken ze over Sierra Leone als hun thuis van voor de burgeroorlog, maar voor een groot aantal is dit thuis inmiddels (deels) Nederland geworden. Sommigen noemen zichzelf een wereldburger en koppelen het begrip *home* helemaal niet aan een territoriale plek en voor een aantal geldt dat zij Nederland of Sierra Leone als ‘echt’ thuis ervaren.

Tijdens mijn kleinschalige onderzoek is gebleken dat onder de Sierra Leonese mensen die ik gesproken heb, degenen die minder succesvol geïntegreerd zijn in Nederland door het niet goed genoeg spreken van de Nederlandse taal en/of het niet kunnen vinden van passend werk, vaak duidelijk betrokken zijn bij Sierra Leone in de zin van contact met familie of eventuele terugkeer. Ook zijn deze mensen meer afhankelijk van de Sierra Leonese gemeenschap in Nederland. De meeste Sierra Leoners die goed zijn geïntegreerd stellen dat zij veel contact met Nederlanders hebben en zijn mede daardoor minder afhankelijk van de Sierra Leonese gemeenschap in Nederland. De meeste van deze mensen hebben ook nog veel contact met familie Sierra Leone, en hebben vaak een persoonlijke liefdadigheidsorganisatie opgericht, die gericht is op de ontwikkeling van Sierra Leone.

Ondanks dat veel Sierra Leoners zich thuis voelen in Nederland en zich deels identificeren met Nederland, ziet bijna iedereen Sierra Leone als een ‘echt’ thuis; een plek om later naar terug te keren. Voor bijna iedereen die ik heb gesproken staat dit vast. Nederland is voor veel Sierra Leoners een tweede thuis geworden, maar Sierra Leone blijft het vaderland; *the land that they love*.

BIBLIOGRAFIE

Al-Ali, N.S.; R. Black & K. Koser

2001(a) 'Refugees and transnationalism: The experience of Bosnians and Eritreans in Europe'
Journal of Ethnic and Migration Studies 27(4): 615-634.

Amersfoort, J. M. M.

2001 *Transnationalisme, moderne diaspora's en sociale cohesie*. Amsterdam: IMES, Instituut voor Migratie- en Etnische Studies.

Anderson, B.

1983 *Imagined Communities*. London: Verso.

Anzaldúa, G. E.

1987 *Borderlands / La Frontera: The New Mestiza*. San Francisco: Spinsters / Aunt Lute.

Bakboord, C.

2009 'Omdat wij indianen zijn...: Burgerschap en nationale verbondenheid in de Surinaams-inheemse periferie' in: Van der Pijl, Y. e.a. (red.) *Antropologische vergezichten: mondialisering, migratie en multiculturaliteit*. Amsterdam: Uitgeverij Aksant.

Barth, F.

1969 *Ethnic groups and boundaries*. Boston: Little, Brown.

Basch, L., N. Glick Schiller & C. Szanton Blanc

1994 *Nations Unbound. Transnational Projects, Postcolonial Predicaments and Deterritorialized Nation-states*. Amsterdam: Gordon and Breach Publishers.

Boer de, H.

2006 *Verbinding verbroken? Een onderzoek naar de verbondenheid met Ghana en de identiteitsvorming van Ghanese jongeren in Nederland*. Scriptie van de Universiteit Utrecht.

Brah, A.

1996 *Cartographies of diaspora: contesting identities*. London: Routledge.

Eriksen, T. H.

2002 *Ethnicity and nationalism*. London: Pluto Press.

Espiritu le, Y.

2003 *Home Bound: Filipino American Lives across Cultures, Communities, and Countries*. London: University of California Press.

Gentry, J. W. & R. A. Mittelstaedt

2010 'Remittances as Social Exchange: The Critical, Changing Role of Family as the Social Network' *Journal of Marcomarketing* 30(23): 23-32.

Glazer, N. & D.P. Moynihan

1975 'Introduction', in: N. Glazer & Moynihan, D.P. (eds), *Ethnicity. Theory and experience*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Ghorashi, H.

2003 *Ways to Survive, Battles to Win. Iranian Women Exiles in the Netherlands and the United States*. New York: Nova Science Publishers, Inc.

Ghorashi, H.

2005 'Agents of Change or Passive Victims: The Impact of Welfare States (the Case of the Netherlands) on Refugees' *Journal of Refugee Studies* 18(2): 181-198.

Gordijn, A.

2009 'Terug naar de kern: integratie in Nederland, conformisme als onzichtbare hindernis' in: Van der Pijl, Y. e.a. (red.) *Antropologische vergezichten: mondialisering, migratie en multiculturaliteit*. Amsterdam: Uitgeverij Aksant.

Inda, J.X. & R. Rosaldo

2001 A World in Motion: Introduction. In: *The Anthropology of Globalization – A Reader*. J.X. Inda & R. Rosaldo (eds.). Oxford: Blackwell Publishers.

IND Informatie- en Analyse Centrum (INDIAC)

2011 *Tendrapportage Naturalisatie VI. Aanvragen en verkrijgen van het Nederlanderschap door Naturalisatie en optie. Ontwikkelingen in de periode 2005-2009*. Immigratie- en Naturalisatiedienst, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Jennissen, R.P.W. & J. Oudhof (red.)

2007 *Ontwikkelingen in De Maatschappelijke Participatie Van Allochtonen: een theoretische verdieping en een thematische verbreding van de Integratiekaart 2006*

[*Developments in the Social Participation of the Allochthonous*]. Centraal Bureau voor de Statistiek [Central Bureau for Statistics] (CBS)/Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum [Scientific Research and Documentation Centre] (WODC), The Hague.

Johnson, P. J. & K. Stoll

2008 'Remittance Patterns of Southern Sudanese Men: Enacting the Global Breadwinner' *Family Relations* 57:431-443.

Kristen, M.

2009 'De herfst van het leven in het land van de zon: gemeenschapsvorming onder Nederlandse *pensionados* aan de Costa del Sol' in: Van der Pijl, Y. e.a. (red.) *Antropologische vergezichten: mondialisering, migratie en multiculturaliteit*. Amsterdam: Uitgeverij Aksant.

Malkki, L. H.

1995(b) 'Refugees and Exile: From "Refugee Studies" to the National Order of Things' *Annual Review of Anthropology* 24: 495-523.

Olwig, K. F.

2007 *Caribbean journeys: an ethnography of migration and home in three family networks*. Durham and London: Duke University Press.

O'Neill, M. & T. Spybey

2003 'Global Refugees, Exile, Displacement and Belonging' *Sociology* 37(1):7-12.

Van der Pijl, Y. & D. Raven

2009 Inleiding. in: Van der Pijl, Y. e.a. (red.) *Antropologische vergezichten: mondialisering, migratie en multiculturaliteit*. Amsterdam: Uitgeverij Aksant.

Smeets, S.

2009 'Burgers en buitenlui: burgerschap, participatie en *belonging* bij IDP's in Tbilisi' in: Van der Pijl, Y. e.a. (red.) *Antropologische vergezichten: mondialisering, migratie en multiculturaliteit*. Amsterdam: Uitgeverij Aksant.

Tajfel, H.

1981 *Human Groups and Social Categories*. Cambridge, England: Cambridge University Press.

Verkuyten, M.

1999 *Etnische identiteit: theoretische en empirische benaderingen*. Amsterdam: Het Spinhuis.

Vluchtelingenwerk Nederland

2010 *Vluchtelingen in getallen*. Documentatie Vluchtelingenwerk. PDF-bestand, gevonden via <http://www.vluchtelingenwerk.nl/vluchtelingen/vluchtelingen-in-getallen.php>, geraadpleegd op 17 mei 2011.

De Vos, G. A.

1995 'Ethnic Pluralism: Conflict and Accomodation. The Role of Ethnicity in Social History' in: Romanucci-Ross, Lola & De Vos, George A. *Ethnic identity: creation, conflict and accomodation*. Walnut Creek: AltaMira Press.

Watson, M.

2005 'Africans to America: The Unfolding of Identity' *Ìrìnkèrindò: a Journal of African Migration* 0(3): 1-11.

Wimmer, A.

2002 *Nationalist Exclusion and Ethnic Conflict: Shadows of Modernity*. Cambridge: Cambridge University Press.

Yelvington, K. A.

1991 'Ethnicity as Practice? A Comment on Bentley' *Comparative Studies in Society and History* 33: 158-168.

Websites

Sierra Leone Central Union

Website, www.slcu.nl, geraadpleegd op 12 januari 2011.

Sierra Leone Diaspora Network

Website, www.sldn.org.uk, geraadpleegd op 12 januari 2011.

Vluchtelingenwerk Nederland

Website, www.vluchtelingenwerk.nl, geraadpleegd 21 januari 2011.

BIJLAGE 1: REFLECTIEVERSLAG

Als ik terug kijk naar mijn onderzoek, heb ik gemengde gevoelens. Enerzijds vond ik het leuk en interessant, anderzijds heeft het me behoorlijk gefrustreerd en is mijn geduld behoorlijk op de proef gesteld. Ten eerste was het lastiger dan ik dacht om toegang te krijgen tot de Sierra Leonese gemeenschap en contacten te leggen. Wanneer ik iemand, of een organisatie belde werd vaak gezegd dat iemand mij terug zou bellen, wat dan vervolgens niet gebeurde. Hier heb ik ook van geleerd dat de communicatie onder Sierra Leoners veel indirecter verloopt en dat ik als Nederlander liever wat directer met mensen communiceer. Door de andere manier van communiceren had ik soms het gevoel dat ik aan het lijntje werd gehouden, terwijl iemand dit misschien helemaal niet zo had bedoeld.

Toen ik eenmaal door het sneeuwbaaleffect contacten had gelegd en met mijn eerste interviews had gehouden, vond ik het erg leuk om te doen. Tijdens het onderzoek was ik geboeid door de verhalen die mensen mij vertelden, en vond ik de persoonlijke gesprekken interessant. Met bijna alle informanten kon ik het goed vinden en iedereen was vriendelijk en wanneer ik eenmaal bij hen thuis was, bereid om met mij te praten.

Wat ik jammer vond was het feit dat er relatief weinig mogelijkheid was tot participerende observatie. Doordat er niet veel activiteiten werden georganiseerd die ik bij kon wonen, bestond mijn onderzoek vooral uit interviews die op afgesproken tijden plaatsvonden. Meestal hield ik de interviews bij mensen thuis, maar een enkele keer had ik afgesproken op iemands werk of in een cafe. Een aantal keren was iemand de afspraak vergeten, maar meestal ging dit goed. Doordat veel van mijn informanten overdag werkten vonden veel interviews in de avonduren plaats. Dit vond ik soms ook lastig, omdat ik het liefst gelijk na een afspraak het interview wilde uitwerken, terwijl het dan al erg laat was.

Ik heb veel geleerd van dit onderzoek. Tijdens mijn onderzoek merkte ik dat ik steeds beter werd in het afnemen van interviews en hierdoor ook betere vragen kon stellen en het interview meer op de vrije loop durfde te laten. Iets dat ik een volgend onderzoek anders zou doen, is het uittypen van de interviews. Mijn voornemen was om gelijk na een interview het materiaal te gaan uittypen, maar uiteindelijk heb ik dit vaak laten liggen tot een later moment. Dit resulteerde in dat ik aan het eind van mijn onderzoek nog veel interviews moest verwerken, terwijl ik eigenlijk al bezig zou moeten zijn met analyseren van de informatie die gegeven was in de interviews. Over het algemeen ben ik wel tevreden over mijn onderzoek en de manier waarop het onderzoek is verlopen. Ik heb door de interviews genoeg antwoorden op mijn deelvragen kunnen krijgen om mijn hoofdvraag te kunnen beantwoorden.

Op de foto:

Samen met een van mijn informanten tijdens het feest ter ere van de 50-jarige onafhankelijkheid van Sierra Leone .

BIJLAGE 2: SUMMARY

This thesis is based on the research completed between February and May 2011, discussing the influence of integration and the remaining contact with Sierra Leone, with regards to the the construction of ethnic identity, on Sierra Leonean refugees in the Netherlands.

The vast majority of Sierra Leoneans I have interviewed during my research period are attempting to become integrated within the Netherlands by attending and completing an integration course, of which learning the Dutch language is an important part. However, despite continued efforts, for many it is proving difficult to feel a sense of “belonging”, as many still see themselves as outsiders. This is clearly shown by the simple fact that relatively high numbers of highly educated Sierra Leoneans find it difficult to secure suitable, and more importantly, stable employment. Which leads, to some feeling discriminated against.

The majority of Sierra Leoneans still feel it is important to remain very much in contact with their native country. A proportion of these Sierra Leoneans reconnect with Sierra Leone stemming from a feeling of hope, or sometimes desperation, due to a sense of duty to provide for their families. Without the security that employment brings in the Netherlands, they try to build a future there. For others, it is because they still have family members living in Sierra Leone, or because they would like to do some development work in the area where they originate from.

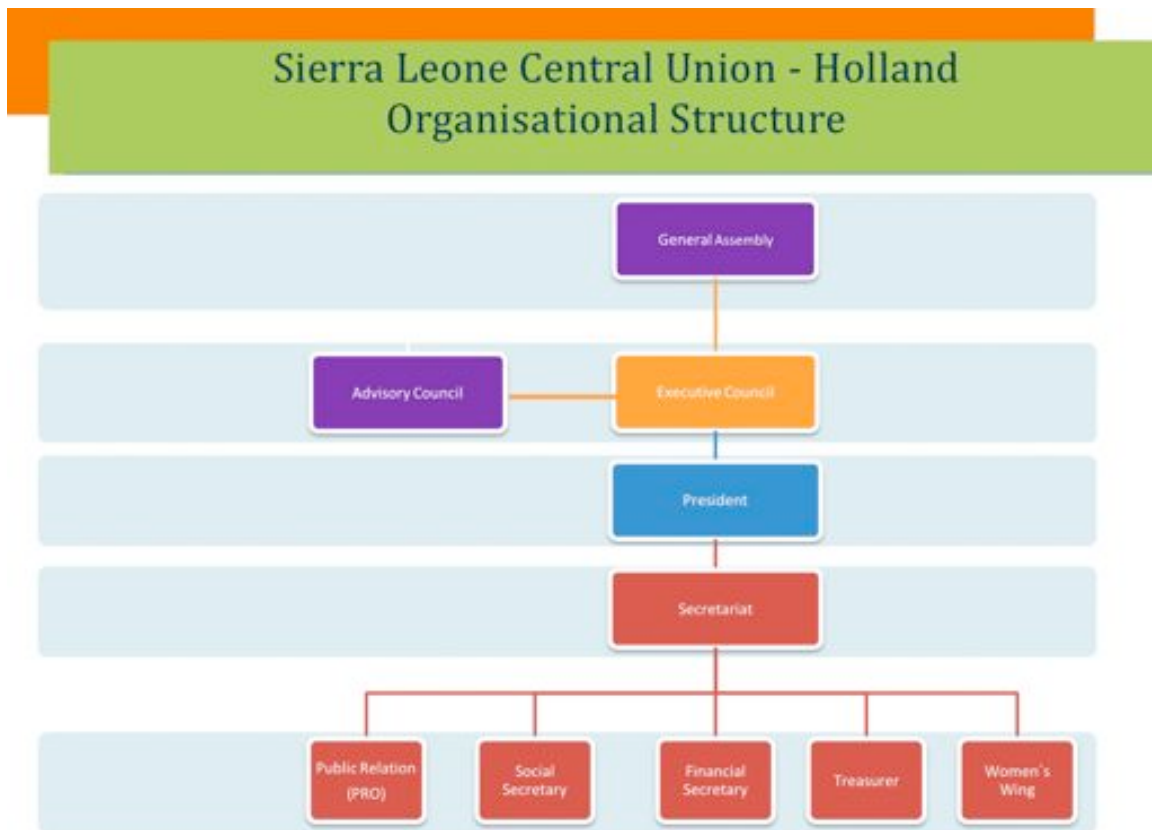
The Sierra Leoneans that struggle with integration are often very much involved with matters at home, in regular contact with family which sometimes leads to a permanent return. These individuals are also more dependent on the Sierra Leonean community in the Netherlands. Sierra Leoneans who are well established in Dutch community, report that they have more of the sense that they “belong” in the Dutch community, and are therefore less dependent of the local Sierra Leonean community. Many also have contact with family, and have often set up successful charitable organizations focusing on the ongoing development of Sierra Leone.

The Sierra Leoneans that were kind enough to help me with my research, feel that home is something that can “change over time.” Everybody spoke about Sierra Leone as their “home” before the civil war, but for many their home is now also (partly) in the Netherlands. Some call themselves a “citizen of the world” and do not see their home as a territorial place on the map, but many still see Sierra Leone as their ‘real’ home.

Despite the fact that many Sierra Leoneans enjoy life in the Netherlands, and identify

themselves (partly) with Dutch culture, most of them see Sierra Leone as a place to return to later in life. This is a clear and strong statement from the majority of Sierra Leoneans I spoke to during my research. The Netherlands has become a second home for Sierra Leoneans, but Sierra Leone remains their homeland; the land that they love.

BIJLAGE 3: STRUCTUUR VAN DE SLCU EN ORGANISATIES AANGESLOTEN BIJ DE SLCU

Sierra Leone Central Union Member Organisations

- i. Sierra Leone Organisation - Arnhem
- ii. Sierra Leone Descendants Organisation – Breda
- iii. United Sierra Leonean Alliance - Schiedam
- iv. Mensen in Actie Netherlands - Eindhoven
- v. Sierra Leone Organisation - Helmond
- vi. Sierra Leone Humanitarian Association - Leiden
- vii. Club Sierra Leone Nederland - Nijmegen
- viii. Sierra Leone Humanitarian Organisation - Rotterdam
- ix. Sierra Leone Progressive Union - Tilburg
- x. Sierra Leone Association - Utrecht
- xi. Sierra Leone Humanitarian Association - Valkenswaard
- xii. Development Association Amsterdam
- xiii. Sierra Leone Organisation - Dordrecht
- xiv. Sierra Leone Organisation - Enschede

BIJLAGE 4: OVERZICHT VAN NGO'S BETROKKEN BIJ SIERRA LEONE

NGOs & Foundations

1. WeCare Development Foundation	http://www.wecdef.org/
2. Mbetoka Foundation	http://www.mbetokafoundation.com/
3. Sierra Leone Youth Initiative	http://www.slyi.nl/
4. AfroNed(formerly Binta`s Angels Network)	http://www.afroned.org/
5. Sustainable Development Initiatives – SL	http://www.sdisl.org/
6. Migration and Development Consultancy (MDC)	http://www.mdconsultancy.eu/
7. Wanda Foundation	http://www.wandafoundation.nl
8. Stichting Foreign Child	http://www.foreignchild.org/
9. De Stichting Help Sierra Leone	http://www.stichtinghelpsierraleone.nl/
10. Stichting Solidair met Sierra Leone	http://www.solidaritywithsierraleone.com
11. Dibiyya Project	http://www.dibiyproject.nl/
12. Newton Vegetable Organic Farmers Association	http://www.nvofoa.com/
13. Bramaia Lanje Project	http://www.bramaia-lanje.com/
14. Sierra Leone Schools Energy & Logistics Foundation	http://www.selfoundation.nl/
15. Kumba Targets wakeup Girls	http://www.kumbatargetsgirls.nl/
16. De Lion Heart Foundation	http://lion-heart.nl/
17. Joint Operation Youths	http://www.joyforsierraleone.org/
18. Lunsar Descendants Organization	http://lunsardescendants.org/
19. De Stichting Leonechild	http://leonechild.nl/
20. De Club van 111	http://www.clubvan111.com/
21. Sunday Foundation	http://sundayfoundation.org
22. Stichting Karamoko Fonds	http://karamoko-sierraleone.nl

BIJLAGE 5: FOTOVERSLAG VAN DE 50-JARIGE ONAFHANKELIJKHEID VAN SIERRA LEONE IN BRUSSEL

6

7

⁶ Foto 1: De ambassadeur leest een bericht voor namens de Sierra Leonese president. Hierna werd het volkslied gezongen.

⁷ Foto 2: Veel Sierra Leoners zijn gekleed in de kleuren van de Sierra Leonese vlag of komen in traditionele kleding. Deze mensen kijken naar de toespraak van de ambassadeur.

8

9

⁸ Foto 3: Tijdens de avond wordt er traditioneel Sierra Leoons eten geserveerd.

⁹ Foto 4+5: Tot laat wordt er veel gedanst op Afrikaanse muziek.